O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI
INV №

Ўзбекистон АДАБИЁТИ ва САНЪАТИ

ÖZBEKISTON ADABIYOTI VA SAN'ATI

2000 йил

ҲАФТАЛИК ГАЗЕТА

1956 йил 4 январдан нашр этила бошлаган

● 10 март, №11 (3549)

ЎЛМАС ХОТИРА

● ҚАТАҒОН ҚУРБОНЛАРИ ЁДИ ЎЧМАЙДИ ● АВЛОДЛАР ТАЪЗИМИ ● ЗИЁРАТГОҲ МАНЗАРАЛАРИ

Миллат отаси, деб эъзоз топган буюк маърифатчи Маҳмудхўжа Беҳбудий 1919 йили шўролар фитнаси боис Қарши шаҳрида қатл этилганда ўз даврининг пешқадам жадид уламолари бу фожиадан мислсиз қайғуга ботиб, мотам тутишган. Абдурауф Фитрат, Садриддин Айний, Абдулҳамид Чўлпондек улуғ шоирлар марсиялар битиб, шаҳид кетган миллат раҳнамосининг ўлмас руҳини ёд этишган. Фитрат **«Беҳбудийнинг сағанасини изладим», «Отамнинг қабрини қай ерга ёшурдинг?!»,** дея нола чеккан, Абдулҳамид Чўлпон эса **«Белгисиз қабрингни қора тунларда, Амалимнинг шамин ёқиб, изладим»,** дея бўзлаган эди.

Бундан сал вақт бурун Туркистон мухторияти «бўғизлаб» ташланган, «шаҳидларнинг қирмиз қонидан қора тунлар алвон бўлган» эди. Жаҳонга жар солиб эълон қилинган «улуғ инқилоб» тонгида бўлган бу хунрезликлар ҳали юз беражак не-не маъшум қатағонларнинг бошланиши эди. Оқибат шу бўлдики, Беҳбудий қабрини топа олмай, дарду фиғонини марсия сатрларига битган, ёвузликдан ҳайратда қотган Чўлпондай, Фитратдай улуғ зотларнинг ўзини ҳам орадан ўн саккиз йил ўтиб, миллий қатағон тошқини олиб кетди. Ҳалигача уларнинг қабрлари қаердалигини билмай келардик. У баттол тузум билан боғлиқ «Нега?», «Нима учун?», деган саволлар кўп эди. Жавоблар эса мубҳам эди.

Миси чиққан жамиятнинг ўйинини қарангки, ўзи «халқ душмани», деб отарди, қатл этарди ва яна хатолик ўтган экан, деб номига оқлаб ҳам қўярди. Халқимиз узоқ йиллар қатағон таҳликаси остида, жавобсиз саволлар қайноғида яшади. Абдулҳамид Чўлпон «Савол бердим: «Йўқотганим қайда?» деб, ўзимни ҳам ютмоқ бўлган эрларга», дея бежиз ёзғирмаган эди. Миллат фидойилари бу ўйинларнинг моҳиятини билар эдилар. Билар эдилар-у, бироқ тиллар сукутда эди. Ҳеч нарсани рўй-рост айтиб бўлмасди. Айтганнинг боши кетарди, авлоди бадном бўларди. Сталин қатағонининг даҳшатли қўрқуви шу тариқа кўп йиллар одамларнинг онг ва шуурида яшади.

Эҳтимол, шунинг учундир ҳам Абдулла Ориповнинг «Оломонга» шеъридаги

Суриштирганмидинг
Қодирийни ё
Қалқон бўлганмидинг
келганда бало?

мисраларини кўзда ёш билан кутиб олгандирмиз. Ўша йиллардан сал ўтиб «Адабиёт» газетамизда босилган **«Қодирий қаерда отилган?», «Қодирий қадрини сўрар авлодлар»** сингари кўплаб мақолаларимизда ҳам мана шу саволларга жавоб излаган, Қодирийлар, Чўлпонлар, Фитратлар қабри қаердалигини суриштиришга журъат этган эдик.

Бироқ халқимизни қийнаган бу саволларга фақат Мустақиллик жавоб берди. Ҳурриятга эришилган дастлабки ойнинг ўзидаёқ (1991 йил 25 сентябрда) Президент Ислом Каримов Фармони билан Абдулла Қодирий, Абдулҳамид Сулаймон ўғли Чўлпон, Абдурауф Фитратга ўлимидан кейин Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Республикаси Давлат мукофоти берилди. Орадан уч йил ўтиб эса Абдулла Қодирий бобомизнинг юз йиллиги нишонланган кунларда озодлик йўлида жонини фидо этган улуғ ёзувчи Абдулла Қодирий (раҳматли)га мамлакатда биринчи бўлиб, Ватаннинг юксак мукофоти — «Мустақиллик» ордени берилди. Тошкентдаги Абдулла Қодирий номи билан атала бошлаган боғда улуғ адибнинг ҳайкали қад кўтарди.

Миллат фидойилари қатл этилган маъшум жойлар ҳам бирин-кетин аён бўла бошлади. Юнусободнинг Бўзсув соҳилидаги Алвасти кўприк номи билан машҳур панапастқам жойлар шўроларнинг яширин қатлгоҳларидан бўлган экан. Миллатнинг ғururидан қўрққан ёвуз салтанат ғаддорлари не-не азиз инсонларни мана шундай жойларда маҳв этишган. Бундай жойлар ҳарканча биров билмас, одамлар нигоҳидан яширин бўлмасин, улар азиз инсонларнинг тоза қонлари оққан, жисмию руҳлари абадий қўним топган табаррук масканлар бўлиб қолди. Бугун Амир Темур кўчасининг Бўзсув соҳили билан туташиб кетган ўнг тарафида бунёд этилаётган «Шаҳидлар хотираси» ёдгорлик мажмуи ана шундай қатағон қурбонларининг муборак қони тўкилган табаррук жойда қад кўтармоқда.

Ёдгорлик хиёбонининг гўзал манзараси бугун аниқ-тиниқ кўзга ташланиб қолди. Ўтган йил октябр ойидан буён туну кун амалга ошириб келинаётган ободончилик ва бунёдкорлик ишлари Амир Темур кўчасидан Бўзсув соҳили томон назар ташлаб ўтаётганларнинг кўзини қувонтирар манзара касб этаётир. Бўзсувнинг ҳар икки соҳили бўйлаб янгидан вужудга келтирилган хотира хиёбонига турфа манзарали ниҳоллар, абадий яшнаб турувчи қарағай ва арчалар, гуллар ўтқазилмоқда. Хиёбон йўлакларидан ўтиб, Бузсув узра қад кўтарган янги кўприкка қадам қўясиз. Рўпарангизда ёдгорликнинг маҳобатли мажмуи намоён бўлади. Бизнинг бугунги озод дамларимизни, истиқлолимизни соғиниб ўтган, ҳуррият учун курашган, аламидан чанг чиққан ёвуз салтанат қатл этган фидойи оталаримизни бир лаҳза сукут оғушида эслаймиз. Руҳларини шод этамиз. Зотан улуғларни, шаҳидларни ёд этмоқ тирикларнинг муқаддас бурчидир.

— Миллий қатағон қурбонлари хотирасига бағишлаб бунёд этилаётган ёдгорлик мажмуи қурилишининг ташаббускори ва айтиш мумкинки, бош меъмори юртбошимиз Ислом Каримовдир, — дейди «Шаҳидлар хотираси» хайрия жамғармаси ижрочи директори Бобоқул Тошев. — Бу жойда амалга оширилаётган бунёдкорлик ишларининг миқёси жуда катта. Тез орада темир йўл устида ҳам пиёдалар ўтадиган яна бир кўприк қурилиши бошланади. Шунда «Шаҳидлар хотираси» мажмуига Юнусободнинг Шаҳристон кўчаси, Бодомзор маҳаллалари ва Амир Темур кўчаси томондан ҳам келиш ва ёдгорликни зиёрат қилиш мумкин бўлади. Узоқ-яқиндан ташриф буюрадиган зиёратчилар учун ҳам барча зарур шарт-шароитлар яратиш режалари кўзда тутилмоқда.

. . .

Абдулҳамид Сулаймон ўғли Чўлпон бобомиз Беҳбудий ҳазратларининг қабрини топа олмай ҳасрат чеккан эди. Нетонгки, уларнинг набиралари она Ўзбекистон истиқлоли боис ҳуррият учун курашган шаҳид оталар ва боболар руҳини шод этадиган, пойига гуллар қўядиган мақбара-ёдгорлик қаердалигини энди яхши биладилар. Бу ёдгорлик уларнинг сўнгги нафасларига, Ватан билан абадий видолашувларига гувоҳ бўлган, муборак қонлари тўкилган табаррук масканда қад кўтараётир.

Мурод АБДУЛЛАЕВ

Биз буюк келажагимизни яратиш, ҳаётимизни фаровон ва ёруғ қилиш мақсадида қандай ташаббус бошламайлик, бу эзгу интилишларимизда, аввало, муҳтарам аёлларимизга таянамиз.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом КАРИМОВнинг Ўзбекистон хотин-қизларига байрам табригидан.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори

ЗУЛФИЯ НОМИДАГИ ДАВЛАТ МУКОФОТИНИ БЕРИШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1999 йил 10 июндаги «Зулфия номидаги Давлат мукофотини таъсис этиш бўйича таклифларни қўллаб-қувватлаш тўғрисида»ги Фармонига биноан Вазирлар Маҳкамаси

ҚАРОР ҚИЛАДИ:

1. Республика хотин-қизлар қўмитаси қошидаги Зулфия номидаги Давлат мукофоти комиссиясининг таклифларига асосан, аъло хулқи, зукколиги, донолиги, ташаббускорлиги билан ноёб истеъдодини намоён этаётган ҳамда адабиёт, маданият, санъат, фан ва таълим соҳаларидаги алоҳида ютуқлари учун Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳри ва вилоятлардан иқтидорли қизларга иловага мувофиқ Зулфия номидаги Давлат мукофоти берилсин.

2. Зулфия номидаги Давлат мукофоти билан тақдирланганларга 8 март — хотин-қизлар байрамига бағишлаб ўтказиладиган тантанада совриндорлик ёрлиқлари ва нишонлари топширилсин.

3. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги Зулфия номидаги Давлат мукофоти совриндорларининг ҳар бирига энг кам иш ҳақининг 50 баравари миқдорида пул мукофоти берилишини таъминласин.

4. Мазкур қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари Д.Ғуломова зиммасига юклансин.

Вазирлар Маҳкамасининг Раиси
И. КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
2000 йил 6 март.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорига илова

ЗУЛФИЯ НОМИДАГИ ДАВЛАТ МУКОФОТИ БИЛАН ТАҚДИРЛАНГАН ШАХСЛАР РЎЙХАТИ

Мустапаева Гульмира Кошкарбаевна - Нукус шаҳридаги 37-лицейнинг 11-синф ўқувчиси

Сотқинова Жамила Инобиддиновна - Андижон вилояти, Избоскан тумани, 6-гимназиянинг инглиз ва урду тили ўқитувчиси

Орипова Ирода Талабовна - Бухоро вилояти, Пешку тумани, 11-мактаб кутубхона мудираси

Муродова Сайёра Собировна - Жиззах давлат педагогика институти биология кафедрасининг ўқитувчиси

Эргашева Гулҳаё - Қашқадарё вилояти, Шаҳрисабз шаҳри, Амир Темур номидаги гимназиянинг 7-синф ўқувчиси

Рўзиева Феруза Усмоновна - Навоий вилояти, Навоий шаҳар, 13-мактабнинг 11-синф ўқувчиси

Маҳмудхўжаева Зулхумор Юнусовна - Наманган муҳандислик иқтисодиёт институтининг 4-курс талабаси

Тожиева Розия - Самарқанд вилояти, Пастдарғом тумани, 6-қишлоқ кутубхонаси мудираси

Қурбонова Нодира Аҳмаджоновна - Сирдарё вилояти, Сирдарё тумани, 41-мактабнинг 6-синф ўқувчиси

Маҳмараимова Шоҳиста Тўхташевна - Сурхондарё вилояти «Жарқўрғон ҳақиқати» газетасининг мухбири

Тўлабоева Рухсора Сайфуллаевна - Тошкент вилояти, Ўрта Чирчиқ тумани, 14-мактабнинг 10-синф ўқувчиси

Абдуллаева Ойдин Ўтамуродовна - Тошкент давлат консерваторияси аспиранти, мусиқий-назарий фанлар ўқитувчиси

Содиқова Дилфуза Акрамжоновна - Фарғона вилояти, Марғилон шаҳри, «Истиқбол» номли гимназиянинг 11-синф ўқувчиси

Жуматова Дилрабо Аминбоевна - Хоразм вилояти, Янгиариқ тумани, 1-мактабнинг 9-синф ўқувчиси

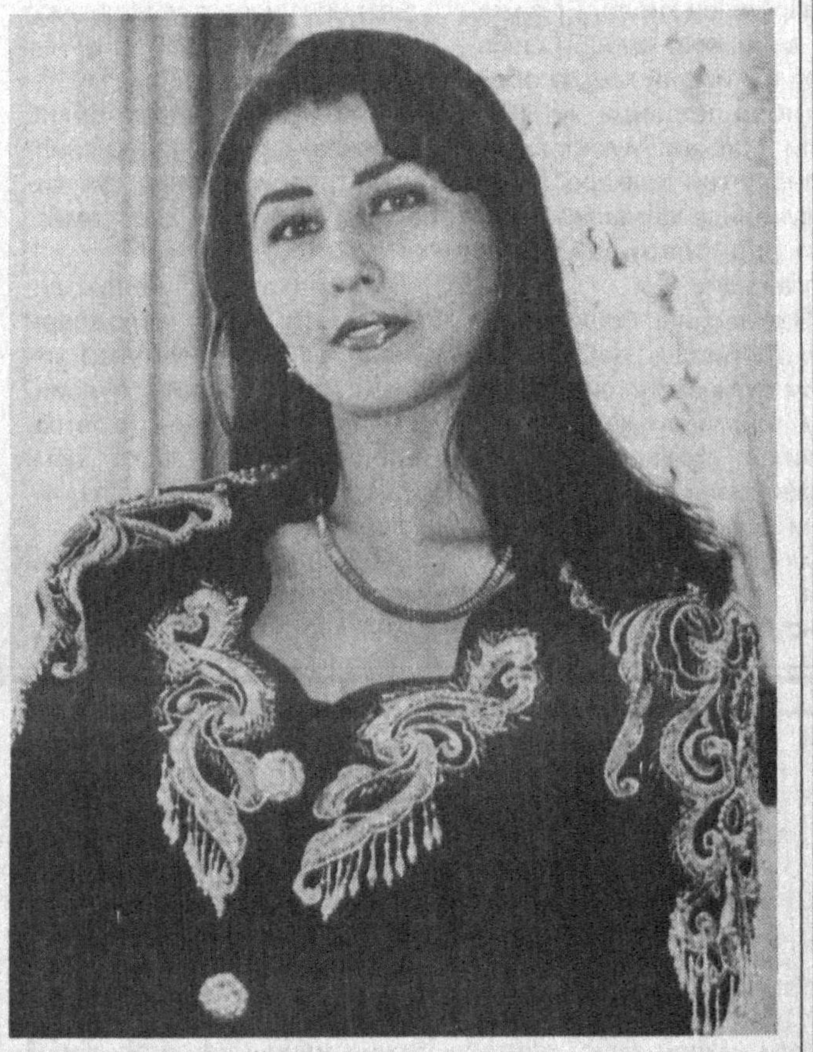

НАВОЛАРДАН ТУҒИЛГАН РАҚС

2-бет

НАВОИЙХОНЛИК ДАВОМ ЭТМОҚДА

Миллатимиз маданиятига жаҳоншумул шуҳрат келтирган боболаримизни фақат улар таваллуд топган тарихий кунларда эмас, балки ҳар куни хотирлаш биз учун ҳам қарз, ҳам фарздир. Ҳазрат Низомиддин Мир Алишер Навоий ана шундай юксак эҳтиромга сазовор буюк зотлардан биридир.

Шу туфайли озод ва обод юртимизда навоийхонлик кунлари ҳамон давом этмоқда. Яқинда Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университетининг халқаро журналистика факултетида навоийхонлик кунларига бағишланган адабий анжуман ўтказилди. Тошкент шаҳар Акмал Икромов тумани ҳокимияти мажлислар залида ўтган мазкур адабий анжуманда таниқли адабиётшунос олимлар Ёқубжон Исҳоқов, Маҳмуд Саъдий, ёш навоийшунос олима Каромат Муллахўжаева, шоирлар Сирожиддин Саййид ва Рустам Мусурмон иштирок этдилар.

Талабалар томонидан Навоий асарларидан тайёрланган саҳна лавҳалари намойиш этилди, ғазаллар ўқилди.

«ҲАЗРАТИ АЁЛ»

Шоира Турсуной Содиқованинг сўзларию шеъларини ҳар гўшада суйиб тинглашади. Шоиранинг пурмаъно ва ширин каломи ҳар қандай кишини ўзига мафтун этади. Сўз устаси Турсуной Содиқовани тинглаганингиз сари Сўзнинг қудратини туясиз, беихтиёр. Шоиранинг оммавий ахборот воситалари орқали ҳамда турли анжуман ва учрашувларда билдирган фикр-мулоҳазалари, ўй-хаёллари, насиҳат ва маслаҳатлари, суҳбат ва хотиралари китоб ҳолида мухлислари қўлига етиб борди. Турсуной Содиқованинг «Ҳазрати аёл» китоби Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриётида чоп этилди. «Ҳазрати аёл» — ҳаётнинг аччиқ-чучугию машаққатлари таъсирида шоира қалбида, шуурида туғилган фикрлар, насиҳату панднομалардан иборат. Бу пандлар, насиҳатлар ҳар бир ўзбек хонадони учун маънавий хазина мисоли.

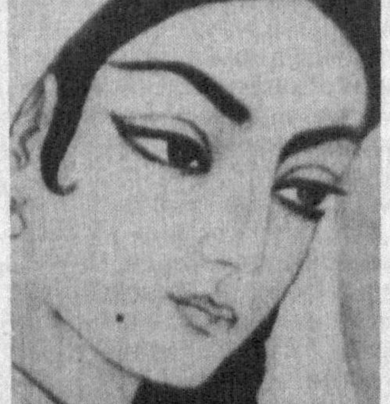

Китобдаги маржон каби терилган сўзлар, фикрлар сизни ўйлашга, мушоҳада юритишга ундайди. Муаллиф «бир қултум сувсиз» ҳазм қилса бўладиган ажиб тили билан аёллар дунёсини, оилавий муаммоларни, турмуш-рўзғорнинг аччиқ-чучуклигини ўзига хос тарзда баён этади. Баён этибгина қолмай, оилавий можароларнинг олдини олишда ёш келинларга ўзига хос маслаҳатлар беради. Ўзбек аёллари ва қизларига ҳаётнинг ўнқир-чўнқир йўлларида адашмаслик учун гўёки ибрат мактабини ўтайди.

«Ҳазрати аёл»ни ўқиган ўқувчи маслаҳатларни дилдан қабул қилиб, беихтиёр ўз ҳаётига назар ташлайди. Ютуқларидан ўн марта хурсанд бўлса, хатоларидан юз хижолат бўлади.

Китоб «Ҳазрати аёл», «Мен жуфтимга қандай боғланиб қолдим», «Қайнона қай она», «Муҳаббат надур?», «Келинлар мажлиси», «Суҳбатлар» каби қисмлардан иборат.

Муаллиф аёл олами ҳақида куйиниб, дилдан ёзади. Аёлнинг минг бир таърифини келтиради. Ўз бошидан ўтказган воқеаларни хотирлаб, улар мисолида ўзбек аёлининг сийрати ва суратини тасвирлашга ҳаракат қилади. Шоира ҳаётий мисоллар ҳамда кузатувлар асосида ўз юрагида сақлаган дардлари, фикрларини китобхонга илинади.

Ўзбекистон Қаҳрамони, Ўзбекистон халқ ёзувчиси Саид Аҳмаднинг китобга ёзган сўз бошисида жумладан, қуйидагиларни ўқиймиз:

«Қадимда «Қобуснома», «Насиҳатнома» каби жуда кўп китоблар бўлган. Турсуной ҳам ўша китоблар удумига берилиб жиндак насиҳат қилишни лозим кўради ва тўғри қилади. Негадир халқимиз насиҳатни хуш кўради. Ҳатто кексаларимиз тўй-ҳашамларда ҳофизлардан насиҳат қўшиқларидан айтишни ўтиниб сўрайди. Шоира шу эҳтиёжни зийраклик билан илғайди. У нима тўғрисида гапирмасин, айтар сўзини билиб-билиб айтади. Юракка бориб етадиган қилиб айтади».

«Ҳазрати аёл» келин аялар, эгачию қайноналар ва қизларнинг энг севимли китоби ва яқин маслаҳатгўйи бўлиб қолишига ишонамиз.

Ғайрат ШЕРАЛИЕВ

ТЕАТР САНЪАТИ: МУАММОЛАР ВА ЕЧИМЛАР

Ўзбекистон Республикаси Маданият ишлари вазирлиги «Ўзбектеатр» ижодий ишлаб-чиқариш бирлашмаси, Театр ижодкорлари уюшмаси ташкил этган илмий-амалий конференция «Йигирма биринчи аср бўсағасида ўзбек миллий театр санъати: муаммолар ва ечимлар» мавзуига бағишланди. Тадбирда Ўзбекистон Республикаси Президенти И. Каримовнинг республика Олий Мажлис биринчи сессиясидаги маърузасида маънавият соҳаси олдига қўйилган вазифалар асосий мезон бўлди.

Йиғилишни «Ўзбектеатр» ИИЧБ Бош директори М. Абдуқундузов қисқача кириш сўзи билан очиб, сўз навбатини тадбирда иштирок этаётган замонамизнинг буюк адиби Чингиз Айтматовга берди. Ч. Айтматов йиғилиш қатнашчиларига юртимизга ташрифининг сабаблари, Республикамиз Президенти билан бўлган самимий мулоқот ҳақида сўзлади. Шундан сўнг адиб қатнашчиларнинг саволларига жавоб берди.

Конференциянинг иккинчи қисмида санъатшунос олимлар ва мутахассислардан Ф. Жўраев, Д. Раҳматуллаева, Э. Мухторов, М. Раҳмонов, Х.Икромов, М.Тўлахўжаева, С.Турсунбоев, О.Ризаев, М.Қодиров бугунги ўзбек театр санъатининг тараққиёт йўли, драматургия ва театр, театрлардаги муҳит ва ижодий алоқалар, ўзбек театр танқидчилигининг муаммолари, санъат соҳасида кадрларни тайёрлаш каби кўпгина масалаларни ўз ичига қамраб олувчи жиддий маърузалар қилдилар. Маърузалар юзасидан бўлган мунозараларда пойтахт ва вилоят театрларининг етакчи режиссёрлари, раҳбарлари ҳамда санъатшунос олимлар иштирок этдилар.

Тадбир сўнгида «Ўзбектеатр» бирлашмаси тасарруфидаги театрларнинг раҳбарлари, бош режиссёрлари билан очиқ мулоқот ўтказилди.

ҲОКИМ... БОҒЧАГА КЕЛДИ

Муҳтарам Президентимиз ҳозирги раҳбарлардан элим деб, юртим деб ёниб яшаб, миллат дардига дармон бўлмоқни талаб қилмоқдалар. Дарҳақиқат, ҳаёт қувончлари ва ташвишларига шерик бўлиб яшамаган, халқ манфаатлари йўлида жонини фидо қилмаган раҳбар узоққа бормайди, эл назаридан қолади.

Яқинда Чилонзор тумани мактаб ва мактабгача тарбия муассасалари раҳбарларининг туман ҳокими Шавкат Қосимов билан учрашуви бўлиб ўтди. Самимий, дилкаш мулоқотдан кўнглимиз ёришди, меҳнатимиз ва хизматимизга берилган баҳодан қувониб кетдик.

Мулоқот чоғи таълим-тарбия ўчоқларидаги шарт-шароитлар, иш жадвали, меҳнат интизоми, таъминоти, ободонлаштириш, кадрлар қўними, ёш мутахассисларни жалб этиш, транспорт хизмати каби долзарб масалалар кун тартибига қўйилди, бу ва бошқа муаммоларнинг ижобий ечими ҳақида келишиб олинди. Бу юмушларни ҳал этишга ҳокимият, йирик корхона ва ташкилотлар ҳомийлик қилиши алоҳида таъкидланди. Тумандаги М.Улуғбек номидаги маданият ва истироҳат боғини ҳафтада бир марта болалар ихтиёрига бепул бериб қўйиш ҳақидаги таклиф бизни айниқса қувонтирди.

Шукрлар бўлсинки, Мустақиллик туфайли раҳбарларимиз халққа яқинлашди, уларнинг қувончлари ва ташвишларига шерик бўлдилар. Ҳокимимиз Ш. Қосимовни Тошкент шаҳар кенгаши депутатлигига сайлаб, адашмаган эканмиз, сайловолди учрашувларида айтилган гаплар бугун амалга ошаётганига ҳаммамиз гувоҳ бўлиб турибмиз.

Биз — ота-оналар, мураббийлар, фарзандларимизни баркамол ва соғлом қилиб тарбиялашга даъват этилганмиз. Болалар — бизнинг келажагимиз, ҳаётимиз гуллари, умримизнинг давомчилари, Истиқлолимиз чечакларидир.

Ардоқли шоиримиз Асқад Мухтор сатрлари билан айтганда:

Ҳар гўдакни мўъжиза билинг,
Қутқариши мумкин дунёни!

Лайло АБДУКАРИМОВА,
Чилонзор тумани халқ таълими бўлими мактабгача тарбия услубчиси,
Зайнаб АБИРОВА,
336-болалар соғломлаштириш маркази мудираси

БАСТАКОРЛАРНИ БИЛАСИЗМИ?

Ўзбекистон Бастакорлар уюшмаси, М.Ашрафий номидаги Тошкент Давлат Консерваторияси саъй-ҳаракати билан зарур маълумотнома яратилди. «Ўзбекистон бастакорлари ва мусиқашунослари» деб номланган тўпламда 115дан ортиқ уюшма аъзоси ҳаёти ва ижоди ҳақида маълумотлар берилган, 1999 йилгача яратилган мусиқа асарлари тарихи, ижрочилари қайд этилган.

Мусиқа санъати мутахассислари, маданият ва санъат ўқув юртлари талаба-ўқувчилари, кенг мусиқа жамоатчилигига мўлжалланган маълумотнома китоби «Қатортол-Камолот» нашриёт-ишлаб чиқариш корхонасида чоп этилган. Таниқли мусиқашунослар Т. Головянц, Е. Мейкелар қаламига мансуб тўпламга санъатшунослик фанлари доктори Т. Ғофурбеков муҳаррирлик қилган. Тошкентда фаолият кўрсатаётган очиқ жамият институти — Ўзбекистоннинг «Санъат ва маданият» дастурига кўра унинг гранти ҳисобига нашр этилган.

БИЛДИРИШ

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси Драматургия кенгаши шу йил 14 март, сешанба куни «Истиқлол ғояларини тарғиб қилишда мамлакатимиз драматурглари ва театр санъати арбоблари олдида турган вазифалар» мавзуида давра суҳбати ўтказади. Суҳбатга драматурглар, шоирлар, ёзувчилар, режиссёрлар, актёрлар, бастакорлар, рассомлар, тегишли санъат ташкилотлари ва муассасаларнинг раҳбарлари ҳамда санъат мухлислари таклиф этиладилар.

Давра суҳбати соат 11.00 да бошланади.
МАНЗИЛИМИЗ; Тошкент, Ж. Неру кўчаси, 1-уй.

ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ ДРАМАТУРГИЯ КЕНГАШИ.

Тадқиқот, ахборот

ЭЗГУЛИКНИНГ АВВАЛИ

Татар ва бошқирднинг атоқли фарзанди Ризоуддин бин Фахриддин илм-фан, санъат тараққиётига, умуман, кишилик маданиятига улкан ҳисса қўшган зотлардан биридир. У 1859 йили зиёлилар оиласида дунёга келди. Бошланғич маълумотни ота-онасидан олди, сўнг мадрасада ўқиди. Мударрис, имом, қози ва муфтий вазифаларида хизмат қилди.

Ризоуддин бин Фахриддин таржимон, олим, муаррих, фақиҳ ва журналист сифатида ҳам ниҳоятда самарали ижод этди. Оренбургда чиққан «Шўро» журналининг бош муҳаррири бўлиб ишлаган даврида 700га яқин тарбиявий, ижтимоий-сиёсий ва адабий-танқидий мақолалар эълон қилди. Етук уламо ва жамоат арбоби сифатида ижтимоий ҳаётда обрў-эътибор қозонди: у 1926 йили Маккаи Мукаррамада бўлиб ўтган халқаро ислом анжуманида қатнашиб, анжуман раисларидан бири бўлган эди.

Эзгуликнинг бошини таълим-тарбияда, деб билган олим бу мавзуга оид 78, ислом олимлари ҳақида 20, тарих соҳасида эса кўпжилдли «Асар» китобларини ёзди. «Жавоми ул-калим» шарҳи» ҳам Ризоуддин бин Фахриддин қаламига мансубдир. Бу асарда олим 344 ҳадисни келтириб, таржимасини, ҳар бир ҳадисга шарҳ ёзган. Бу шарҳларнинг ёзилганига деярли бир аср бўлди, лекин ундаги сўзлар айнан бугунги кун талабидан келиб чиқиб ёзилгандек. Масалан, Ризоуддин бин Фахриддининг: «Ўғил-қизларингизни ўқитингиз, уларга яхши тарбия берингиз. Ҳалол касб қилмоқ ҳамда илм таҳсил этмоқ фарз» ёки: «Оврупо ва Америка олимлари илму фан, маданият ва бойлик ҳосил қилиш йўлида тунларни кунларга улаб хизмат қилаётганлари ҳолда, бизнинг бутун ишимиз соқол, мийиқ баҳоларидан иборат бўлиб қолмоқда», дея куйиниб ёзилган сатрлари бугунги кун кишилари учун ҳам дарс эмасми?

«Мамлакатнинг келажаги, тараққиёти унинг авлодлари қўлида. Шунинг учун улар хоҳ диний, хоҳ дунёвий бўлсин, илм ўрганмоқлари лозим. Зеро, тараққиётга фақат илм, ҳаракат билангина эришлади», — деб ёзади олим.

Асарда у қуйидаги ҳадисни ҳам келтиради: «Ал-уламау уманауллоҳи ала халқиҳи». Таржимаси: «Олимлар Оллоҳнинг халқ орасида бўлган ишончли кишиларидир (аминларидир)». Ҳадис шарҳида эса: «Бу аминнинг зарурий бўлган бурчларидан бири миллатнинг бошқалар оёғи остида топталмаслиги, ҳаёт ва маишат жангларида мағлуб бўлмаслиги, миллатнинг адабий ва диний, ижтимоий ва иқтисодий жиҳатдан саломат яшаши учун яхши чоралар топмоқ», — деб ёзади.

«Жавоми ул-калим» шарҳи»ни ўқиган киши ўзини қийнаб юрган саволларга жавоб топади. Булар жумласига ота-она ва болалар, аёл ва оила, адаб ва адабиёт, ислом дини ва иқтисод, итоат ва ҳурмат, ёрдам, ҳадя, омонат ва хиёнат, тилнинг эзгулик ва ёвузликлари, тавозуъ ва такаббурлик, аёлларга хос фазилатлару бурчлар, ҳалол ва ҳаром, ахлоқ, дин, динда ғулу қилиш, диндорлик, савдо, сабр, поклик, амал ва ибодат ҳамда икки дунё саодатига эриштирувчи барча фазилатлару, бу саодатдан маҳрум этувчи гуноҳ ишлар киради.

1989 йили Қозонда қайта нашр этилган мазкур асарда олим гўзал хулқлар ҳақида тўхталиб, жумладан:

«1. Тўғрилик. Тўғрилик инсонларга барча фазилатларни ўргатади. Ваъдага вафо қилиш, умрни ва вақтни исроф қилмаслик ва бошқалар шулар жумласидандир.

2. Ўз хатосига иқрор бўлмоқ...

3. Жасоратли бўлмоқ...

4. Ўз вазифасини билмоқ. Хоҳ оилада бўлсин, хоҳ хизматда бўлсин ўз бурч ва вазифасини англамоқ, масъулиятни сезган ҳолда унинг ижросига киришмоқ миллатнинг юксак чўққиларга кўтарилишига замин бўлиб хизмат қилади. Бунга, айниқса, оилада аҳамият бермоқ ва фарзандларни шунга ўргатмоқ лозим.

5. Ҳақиқатни кузатмоқ. Яъни хушомадгўйлик, иккиюзламачилик каби иллатларга алданмаслик.

6. Вақтни қадрламоқ... Вақтни қадрламай, ишни ортга суришлик, келажакда қилиниши мумкин бўлган қанча-қанча эзгу ишларнинг амалга ошмай қолишига сабаб бўлиши мумкин.

7. Сабот ва матонат. Кишилар ўз кўзлаган мақсадларига етмоқ учун сабот ва матонатли бўлмоқлари лозим. «Энди бўлмас экан ёки бу ишни амалга ошириб бўлмайди», дея умидсизланмаслик керак, билъакс, ҳаракат қилиб бўлмоқ керак. Зеро, инсон ҳаётга тўхтаб туриш учун эмас, юксалмоқ учун келади.

8. Ўзига ишонмоқ. Дунёда тараққиётга юз тутган мамлакатлар аҳволига назар солинса, бу мамлакат аҳли бошқача инсонлар эмас, худди бизлар каби инсонлардир. Улар фақат ўзларига бўлган ишонч туфайлигина шу кунларга етдилар. Биз улуғ ишларни қилмоғимиз учун ўзимизга ишонмоғимиз лозим бўлади.

9. Иффат. Инсон иффати билан бошқа мавжудотлардан, яъни ҳайвонлардан фарқ қилади. Инсон иффати туфайли юксакликка кўтарилиши, иффатсизлиги туфайли назардан қолиши мумкин. Тарихда иффатини сақлаш натижасида халқ қаҳрамонига айланган зотлару, иффатсизлиги туфайли тожу тахтини, оиласини бой бериб, эл нафратига учраб хор бўлган тождорлар озми?

10. Сабр, чидам. Инсонда гўзал ахлоқдан кўра қимматроқ зеб йўқ. Ота-она ҳам фарзандига гўзал ахлоқдан кўра қимматлироқ мерос қолдира олмайди.

Зеро, гўзал ахлоқда сабр-қаноат, тавозуъ, ширинсўзлилик, хушмуомалалик, тўғрилик, ҳаё каби фазилатлар мужассам экан, ҳар биримиз хулқимизни гўзаллаштиришга интилмоғимиз лозим бўлади».

Миллий ва умуминсоний қадриятларга катта эътибор берилиб, инсоният яратган маънавий хазиналар эшиклари қайта очилаётган, бу хазина жавоҳирлари ўз эгаларига топширилаётган шу кунларда Ризоуддин бин Фахриддин асарларини тадқиқ этиб, улардан халқимизни баҳраманд қилиш туркийшуносларимиз олдида турган вазифалардандир.

Марям ЭШМУҲАМЕДОВА,
Тошкент давлат шарқшунослик институтининг катта ўқитувчиси, филология фанлари номзоди

Акс-садо

МАФКУРА — ДОИМИЙ ТАРБИЯ

«Ўзбекистон адабиёти ва санъати»нинг шу йил 18 феврал сонида босилган «Тарбия – мавсумий иш эмас» сарлавҳали мақолани ўқиб, бир фуқаро сифатида ўз мулоҳазаларимни баён этиш истаги туғилди. Мақола жуда жонкуярлик билан ёзилган. Мулоҳазалар теранлиги билан кишини жалб этади. Муаллифнинг ёшлар тарбиясига доир ўта жиддий қарашларига қўшилган ҳолда, бугунги кунда катталарни ҳам «тарбиялаш»ни унутмаслик керакмикин, дегим келади. «Ҳамма иллатларнинг дояси – илмсизлик» – деб ёзади мақола муаллифи. Кўпгина илмли одамлар бошқа соҳаларга ўтиб кетгани учун улар ўрнига айрим чаласавод кимсалар ҳам ёшлар тарбияси билан шуғулланишмоқда. Кўпроқ даромад топадиган соҳаларга ўтиб кетган мутахассисларни илм даргоҳларига қайтариш зарур. Бироқ, бу муаммони ҳал этиш иқтисод билан боғлиқ.

Инсоният тарихи — бу ғоялар тарихи, десак хато қилмаймиз. Ҳатто, содир бўлган катта-кичик урушлар ҳам маълум бир ғоянинг маҳсулидир. Президентимиз ҳамиша «ғояни — ғоя билан енгмоқ керак» деб уқтирадилар. Жамиятимизга суқилиб кираётган ёт ғояларга эргашаётган баъзи бир ёшларимизни тўғри йўлга солиш ва уларнинг куч-қудратини жамият ривожига йўналтиришнинг бирдан бир йўли онгга таъсир этишдир. Биз сиёсий ва иқтисодий мустақилликка эришдик, энди онгда мустақилликка эришмоғимиз керак. Бунинг учун муассислар, газета-журналлар тиражини купайтиришга жиддий эътибор беришлари керак. Бундан ақидапарастлар усталик билан фойдаланмоқдалар. Улар онгимизга нотўғри йўналиш берувчи нашрларини халқ орасида текин тарқатмоқдалар. Савол туғилади; биз мустақиллигимиз йўлида олиб бораётган ишларимиз, ютуқларимиз, орзу-умидларимиз, ғоямизни ўзида тўла ифода этган китобларни, ижтимоий-сиёсий адабиётларнинг маълум бир қисмини нисбатан арзонроқ нархларда тарқатмаймизми?

Улуғ ёзувчимиз Абдулла Қаҳҳор «Адабиёт атомдан кучли!» деганда нақадар ҳақ. Мафкурамиз душманлари кўнгилни забт этишнинг энг мақбул усули адабиёт тарқатишга нега ружу қўймоқдалар. Ҳатто шўролар ҳам бу борада ижодкорлар ва зиёлилар кучидан усталик билан фойдаланганлигини эсдан чиқармаслигимиз керак. Шўролар иқтисодий ночорликка қарамай тарғиб-ташвиқот ишлари учун маблағни аямади. Ёзувчилар ва шоирларни сафарбар этиб, «буюртма» асарлар ёздирилди. Тўйчи Эрйигитов ва Александр Матросовларнинг душман пулемётига ҳеч иккиланмай кўксини тутиб ватан учун жон бериши — шўро мафкурасининг ғалабаси эди. Бугун ҳар биримиз ҳеч иккиланмай ватандан жонимизни аямаслигимиз учун мустақиллик мафкураси онгимизда ва қалбимизда қаттиқ ўрнашиши, имонимизга айланиши лозим. Диний ақидапарастларга қарши курашда масжидларимизда фаолият кўрсатаётган имом-хатибларимиз даъватлари, ойнаи жаҳондаги тушунтиришларнинг ўзигина етарли эмас, адабиётнинг кучидан ҳам тўкис фойдаланишимиз айни заруратдир. Биз ҳозир ижодкорлар кучидан тўлақонли фойдаланяпмиз дея олмайман. Жамиятимизга суқилиб кирган диний ақидапарастилик — ваҳобийлик, хизбут-таҳрир каби оқимлар ўта реакцион бўлиб, ҳокимиятни эгаллаш учун курашаётганлиги ҳеч кимга сир эмас. Инсонни жиноятга бошловчи бу оқимлардан ёшларимизни асраш ўта муҳим вазифага айланиб қолди. Жиноятга қўл урган ёшлар ўз жазосини олди, бироқ, жиноятга қўл урмаган, онги заҳарланган ёшларимизнинг қанчалиги бизга маълумми? Дин ниқоби остида иш кўриш кимларга қўл келмоқда? Ёшларимиз буни билармикин? Жиноятчиларни ушлаш ва қамаш сўнгги чора бўлиши керак, бунгача жиноятнинг олдини олиш, тушунтириш, ўз таъсирини ўтказиш мафкуранинг бош вазифаси деб қарашимиз зарур.

Бу вазифани катта тиражларда босиладиган ва халқнинг барча қатламлари бемалол олиб ўқиш имконига эга бўлган чинакам адабиёт орқалигина тўкис адо этиш мумкин.

Афсуски, бу ишни фақат радио ва ойнаи жаҳондан берилаётган ашулалар, матбуотимизда босилиб турган шеър ва мақолалар кам нусхадаги айрим китобларнинг ўзи билангина меъёрига етказиб уддалаш қийин.

Мақола муаллифи «Бир масжидда айтилган гап иккинчи масжидда айтилган гапга тўғри келмайди, талқинлар бир-бирини тўлдирмайди, аксинча инкор этади», дея ҳақли эътироз билдиради. Тўйларда, маъракаларда, худойи-ошларда амри маъруф этган имом хатибларимизни кўп тинглаганмиз ва тинглаяпмиз. Улар пайғамбаримиз (с. а. в.) ҳаётларидан ва ҳадисларидан жуда ўринли, таъсирчан ҳикоя этадилар ва бизни яхшиликка чорлайдилар. Бироқ, ёшларнинг жуда кўп саволларига тўлиқ жавоб беролмайдилар.

Айтишларича, бир чўпоннинг ўғли шаҳарда ўқир экан. Таътилга келганида отаси «Ўқишларинг қалай, ўғлим?» дея сўрабди. Ўғил «ҳамма фанлардан яхши баҳо олдим, бироқ, маънавиятдан ололмадим», дея жавоб берибди. Ота, ўша маънавият деганинг неча пул туради, қанақа нарса ўзи, деб... Ўғилнинг қувлиги тутиб, холвага ўхшайди деса, ота келишингда бир кило олиб кел, дея тайинлабди. Ўғил, худо хоҳласа дипломимни олсам, бутун қишлоғимизга етадиган маънавият олиб келаман, дея сўз берибди.

Миллий тикланиш жараёнини мана шундай жўн тушунмаслик учун, биз зарур бўлса ўша чўпонга ҳам ўз сўзимизни — даврнинг янги ғоялари ва қарашларини етказишимиз керак. Мафкурамиз жонбозлари, маданият арбоблари мана шу янгича ғоялар ва қарашларни халққа ижодий кўтаринкилик, таъсирчан бадиий сўз, ҳаммабоп бадиий адабиёт билан сингдириш мумкинлигини эътибордан асло соқит қилмасликлари керак, деб ўйлайман.

Шукур СОДИҚ

НАВОЛАРДАН ТУҒИЛГАН РАҚС

Танишув

«Ўзбек миллий рақс санъати маликаси, устозимиз Мукаррам Турғунбоева «Рақс фақат ҳаётнинг талқини ёки тасаввурдаги изҳори эмас, ҳаётнинг ўзгинасидир», деган эдилар. Мен ҳамиша шу сўзларга таяниб рақсга тушаман ва бутун вужудим, бор маҳоратим билан шуни исботлашга ҳаракат қиламан», — дейди суҳбатдошим Шаҳло Худойберганова.

Агар бу рақкосанинг «Оразибон», «Али Қамбар», «Ушлини уфориси», «Сурнай лазгиси», «Қайроқ ўйини», Хоразм мақомлари асосида яратилган рақс композицияларини кўрсангиз, бунга тўлиқ қаноат ҳосил қиласиз. Очиғи, бу раққосанинг ижоди, унинг меҳнати, инсоний хислатлари ҳақида ёзиш анча мушкул. Гап шундаки, аввало, унинг рақсларидаги ҳар бир майда, кичик, енгил ҳаракатларни, бош, елка ва қўл силкинишларини «ўқишимиз», қалбдан ўқишимиз лозим бўлади. Чунки бу раққосанинг ҳар бир ҳаракати чуқур бир фикр. Албатта, бу фикр ўз-ўзидан туғилмайди. Бунга катта меҳнат, доимий изланишлар орқали эришилади...

Мукаррам Турғунбоева номидаги «Ўзбекрақс» бирлашмаси Хоразм вилояти бўлимининг истеъдодли раққосаси Шаҳло Худойберганова эндигина йигирма беш баҳорни кўрганига қарамай, ўзбек миллий рақс санъати оламида ўз йўлини, услубини топишга муваффақ бўлди. Шаҳлонинг устози, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Гавҳар Матёқубова шундай дейди: «Шаҳло ўн йилдан ортиқ вақт мобайнида менинг қўлимда таҳсил кўради. У «Аму-Ганг» ансамблида, кейинчалик «Мерос» этнографик рақс ансамблида, мана икки йилдан кўпроқ «Ўзбекрақс» бирлашмасининг Хоразм вилояти бўлимида меҳнат қилмоқда. Шаҳло ўзига ўта талабчан, меҳнатдан чўчимайдиган, қийинчиликларни енгиб, олдига қўйган мақсадларга эриша оладиган раққоса. Биз кўпда раққосаларнинг қадди-қоматига, ташқи гўзалликларига қараб, баҳо берамиз. Лекин аслида раққосани раққоса қиладиган — унинг бой ички олами ва кенг маънода ақл билан ижод қилишидир. Шаҳлода шу фазилатлар тўлиқ мужассам. Қани энди ҳамма шогирдларим унга ўхшаса, бошим осмонга етган бўлар эди. Лекин шуни айтишим керакки, ҳар бир шогирдим, кичик бўлса-да, бирор фазилати билан мени ўзига тортиб туради...»

Шаҳлодан рақс оламига кириб келишининг сабаблари, устозлари ҳақида сўрадим.

— Тўғриси, махсус рақс мактабида таҳсил кўрмаганман, — деди у, — бувам Карим Искандаров Хоразмда машҳур созанда, уста танбурчи эдилар. Кўп йиллар вилоят театрида меҳнат қилганлар. Раққоса бўлишимга асосан бувам сабабчи бўлганлар. Бирор кун йўқ эдики, мен бувамнинг қўлларидаги танбур наволарига рақсга тушмаган бўлсам. Етти-саккиз ёшимдан «Муножот»ни, «Ушшоқ»ни тинглаб рақсга тушардим. Устозим Гавҳар опанинг қўлларига ҳам раҳматли бувам топширганлар. Ҳали-ҳали бувамнинг гаплари эсимда: «Она қизим, оппоқ қизим, кўпроқ ўзимизнинг мумтоз қўшиқларимизни, куйларимизни тингла, ана ўшанда сен катта одам, катта инсон бўласан...» Бувамни гапларида катта маъно бор экан...

— Бугунги кундалик ташвишлар, оилавий юмушлар ижодга, янги-янги рақс асарлари яратишга ҳалақит бермайдими?

— Қийинчиликлар, албатта бор, уларсиз бўлмайди. Айниқса вилоятда, марказга қараганда муаммолар оз эмас. Лекин устозимиз Гавҳар опа ташкилий ишларни тезлик билан ҳал қиладилар. Вилоят ҳокимлиги ҳам биз ижодкорларга катта эътибор қаратмоқда. Саҳна кийим-кечаклари билан таъминлашда, ишимиз учун барча шарт-шароитларни яратишда амалий ёрдам кўрсатмоқда.

— Ижодкорда бўш вақт кам бўлади. Агарда сизда бўш вақт бўлиб қолса, нима билан шуғулланасиз?

— Мен ҳар куни бир-икки соат бўш вақт топишга ҳаракат қиламан ва бу вақтларда асосан бувамдан менга мерос бўлиб қолган китобларга интиламан. Кўпроқ Зебунисо, Увайсий, Нодира ғазалларини мутолаа қиламан ва бувам ижросидаги магнит тасмаларга тушган куйларни тинглайман.

— Орзу-ниятларингиз ҳақида гапирсангиз?

— Орзуларим жуда катта. Аввало, олдимда ҳали катта-катта ижодий вазифалар турибди. Хоразм мусиқаси ва рақс мактабига мансуб халқ ўйинлари ҳали яхши ўзлаштирилмаган. Бугунги кунда устозимиз Гавҳар опа билан шу халқ ўйинларини саҳналаштирмоқдамиз. Шу билан бирга, устозимиз «Ошиқ Ғариб ва Шоҳсанам» номли уч қисмли миллий хореографик спектакл устида иш олиб бормоқдалар. Шу спектаклда менга Шоҳсанам ролини топширдилар. Бу катта ишни бажаришда таниқли раққоса, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист С. Худойберганова менга катта ёрдам бермоқда. Яхши биласиз, бизда «Лазги» рақсининг ўн бир тури мавжуд. Ҳар бири катта асар бўлган бу рақсларни Гавҳар опа яхши ўзлаштирганлар. Шу рақсларни жиддий ўрганиб, мухлисларимга тақдим этишни жудаям орзу қиламан. Шунингдек, биз Японияда ўтадиган халқаро фестивалга тайёргарлик кўрмоқдамиз.

— Сизга ва устозларингизга сиҳат-саломатлик, ишларингизда катта муваффақиятлар тилайман. Орзу-ниятларингиз рўёбга чиқаверсин.

Аҳмаджон РАҲИМОВ суҳбатлашди

МУАЛЛИМ МУҲАНДИСЛАР

Наманганда муҳандислар тайёрлайдиган институтимизнинг фаолият кўрсата бошлаганига 20 йилдан ошди. Дастлаб у Тошкент Политехника институтининг филиали сифатида иш бошлаганди. Кейин саноат соҳасида етук кадрларга талаб кучайганлиги сабабли саноат-технология олий ўқув юртига айлантирилди. Эндиликда эса у Муҳандислик-педагогика институти сифатида фаолият кўрсатмоқда.

Олий ўқув юртимизга ҳар йили 400га яқин ёшлар қабул қилинади ва шунча миқдордаги мутахассислар ҳаётга йўлланма олишади. Асосий мутахассислигимиз муҳандис-ўқитувчилик ҳисобланади. Бу касб эгаларига бугунги кунда ҳамма соҳаларда талаб бор. Айниқса, янги очилаётган коллежлар, касб-ҳунар мактаблари учун шундай мутахассислар ниҳоятда керак. Шу сабабли институтимиз нафақат Наманган вилояти ва Фарғона водийси, балки республикамизнинг барча минтақалари учун етук мутахассислар тайёрлаш ниятида фаолият кўрсатмоқда. Бир нечта факултет ва ўнлаб кафедраларда ёшлар ҳам муҳандислик, ҳам педагоглик илмидан сабоқ олмоқдалар.

Институтимиз номиданоқ ҳаётда ҳам иқтисодий, ҳам маънавий жабҳада фаолият кўрсатувчи кадрлар тайёрлашимиз англашилади. Шунинг учун таълим-тарбияда ҳар икки жабҳани биргаликда олиб бориш учун ҳаракат қилмоқдамиз. Айниқса, маънавият ва маърифат соҳасидаги ишлар баркамол инсонни камол топтиришга қаратилган. Бунда маънавий жиҳатдан эркин фикрлайдиган, мустаҳкам иймон-эътиқодли конкрет-шахс тарбияси бош масалалардан бири бўлиб турибди. Чунки ана шундагина чинакам ватанпарвар, эл-юрт учун ёниб яшайдиган ёшларни вояга етказиш мумкин. Зеро, Президентимизнинг «маънавият ҳақида гап кетар экан, мен аввало, инсонни руҳий покланишт ва юксалишга даъват этадиган, инсон ички оламини бойитадиган, унинг иймон-иродасини, эътиқодини мустаҳкамлайдиган, виждонини уйғотадиган қудратли бо-тиний кучни тасаввур қиламан», деган фикрлари ҳам биздан ана шундай ишлашни талаб этади.

Институтимизда олиб борилаётган маънавий-маърифий ишларимизнинг асосий мезони сифатида объективлик, ҳаққонийлик, конкретлилик, сўз ва иш бирлиги масалаларига асосий эътибор қаратилган. Бунда қиёслаш асосида фикр юритиш асосий тамойил бўлиб турибди. Режа ҳамда тадбирларда белгиланган масалаларнинг сўзсиз бажарилишини таъминламоқдамиз.

Юқоридагилардан ташқари, институтимизда миллий истиқлол мафкурасининг таркибий қисми бўлган миллий онг, миллий тафаккур, миллий ғоя, миллий ифтихор туйғуларини камол топтиришга асосий ўрин берилмоқда. Бунда анъанавий байрамларимиз бўлган «Наврўз», «Гул байрами», «Хотира ва қадрлаш» куни, «Биз Президент фарзандларимиз» рукни остида ўтган ёшлар карнавали, Мураббийлар куни кабиларни ўзига хос тарзда нишонлашимиз ютуқларимиз бўлмоқда

Миллатини севган кишигина халқини сева олади ёки халқпарвар инсон, ўз навбатида ватанпарвар бўлиши мумкин. Бу ўринда институтда ўтказилаётган Хотира ва қадрлаш кунида миллатимиз тақдири деб, ўз жонини фидо қилган ҳамда олий даргоҳимизда ҳалол меҳнат қилиб, ҳаётдан кўз юмган Т. Маллабоев, Х. Солиев, И. Бойтўраев, К. Маликов, А. Ғаниев кабиларнинг хотирасини эслаш — миллий қадриятларимизнинг тикланишида, Ватан мустақиллиги ва озодлиги йўлида қурбон бўлган Фитрат, Чўлпон, Элбек, Усмон Носир, А. Икромов, Ф. Хўжаев, вилоятимиздан чиққан қаҳрамонлар С. Адашев, А. Раҳимов, Н. Мингбоев ва бошқаларнинг фаолияти ёшларимизни ватанпарварлик руҳида тарбиялашда муҳим аҳамият касб этмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ва «Камолот» жамғармаси ташаббуси билан Тошкент шаҳрида ўтаётган анъанавий «Қувноқлар ва зукколар» республика кўрик танловида вилоятимиз шаънини институтимизнинг «Тафаккур» жамоаси ҳимоя қилаётгани биз учун шарафлидир.

Юқоридагилардан ташқари, институт профессор-муаллимлари ҳамда талабаларининг интеллектуал салоҳиятини ошириш бўйича бир қатор тадбирлар белгиланган бўлиб, 15 нафар профессор-ўқитувчилар Голландиянинг Ван Холл институтининг инновация ва амалиётга ўқитиш марказида, «Устоз» Республика жамғармаси орқали АҚШдаги Нью-Йорк университетининг Нью-Палтц коллежида, Жанубий Кореянинг Хосео университетида, Германия Федератив Республикасининг бир қатор университетларида малака ошириб, таълим тизимлари билан танишиб, тажриба алмашиб қайтишди. Бир неча талабаларимиз АҚШ, Британия университетларида информатика, менежмент, машинасозлик технологияси каби мутахассисликлар бўйича бакалавр ва магистратурада таҳсил олишмоқда. Институт қошидаги лицей-интернат битирувчиларининг 90 фоиздан зиёд қисми олий ўқув юртларига тест синовлари натижаси бўйича юқори балл тўплаб, талабалар сафига қабул қилиндилар. Лицей-интернат муаллимларидан олий тоифали ўқитувчи М. Исмоилова инглиз тили ўқитувчилари танловида биринчи ўринни эгаллагани учун 2000 АҚШ доллари миқдоридаги компьютер жамламаси ва 200 АҚШ доллари миқдоридаги турли хил инглиз тилини ўргатиш бўйича адабиётлар билан тақдирланди. Шу билан бирга у АҚШнинг Делевер университетида 2 ойлик курсда малака ошириб қайтди.

Фан ва техниканинг устивор йўналишлари бўйича илмий-тадқиқот ишлари, юқори малакали илмий-педагогик кадрлар тайёрлашни янада яхшилаш, бу соҳада «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури»да белгиланган вазифаларни тўла-тўкис бажариш борасида бир қатор тадбирлар амалга оширилмоқда. Жумладан, кейинги уч йил ичида институт олимларидан 6 нафари фаннинг турли соҳалари бўйича докторлик, аспирант ҳамда ўқитувчилардан 10 нафари номзодлик диссертацияларини муваффақиятли ёқладилар. Бу йилги ўқув йилида магистратурага қабул бўйича қатор ишлар амалга оширилди. Магистратурада таълим олаётганлар учун барча зарур шароитлар яратиб берилган.

Институтимизда ҳозирги кунда ижтимоий-гуманитар кафедралар ҳамда жамоат ташкилотлари ҳамкорлигида миллий-мафкуравий тарбия дастури лойиҳасини ишлаб чиқишга асосий эътибор қаратилмоқда.

Уни амалга оширишда институтимиздаги сифат ўзгаришлари ҳам муҳим омил бўлаяпти. Бунга Талабалар уйининг замон талаблари асосида қайта таъмирланганлиги, ҳар бир факултетда маънавият хоналарининг фаолият кўрсатаётганлигини айтиб ўтиш мумкин. Айни пайтда, институтда халқаро андозаларга мос ҳолда қурилган «Олтин давр» соғломлаштириш-маиший мажмуаси (теннис корти, ошхона биноси) ҳам ишламоқда.

Олдимизда ўта масъулиятли вазифалар турибди. Уларни сидқидилдан бажариш, мустақиллигимизни мустаҳкамлаш ишларига муносиб ҳисса қўшишимиз керак.

Тоштурғун ЭРГАШЕВ,
Наманган муҳандислик-педагогика институти ректори,
Маҳаммадхон ИСМОИЛОВ,
институт ректорининг маънавият ва маърифат бўйича муовини

«ЖОНОН МЕНИНГ ЖОНИМДА»

Ислом оламида хотин-қизлар сиймоси

Доимий ҳамроҳ

Машҳур олмон исломшуноси ва шарқшуноси, филология фанлари доктори, профессор Аннемарие Бригитта Шиммел хоним Ислом дини ва шарқ сўфизмининг Европадаги энг етук мутахассисидир. Америка ва Ҳиндистон, Европа ва Яқин Шарқ мамлакатларидаги олимлар Шиммел хонимнинг номини жуда яхши биладилар. Унинг асарларига ҳурмат билан қарайдилар ва аксарият ҳолларда Шиммел хонимни ўзларининг устози, деб ҳисоблайдилар. Шиммел хоним умуман Ислом динига тааллуқли мавзуларда 120дан ортиқ асар яратган. «Жонон менинг жонимда» асари муаллифнинг энг гўзал, энг сара асарларидан биридир.

Яқинда «Шарқ» нашриёт-матбаа концернида мазкур китоб ўн минг нусхада чоп этилди. Асарни олмон тилидан ёзувчи ва таржимон Йўлдош Парда таржима қилган. Китоб Германиянинг Ўзбекистондаги фавқулодда ва Мухтор элчиси доктор Райнхарт Биндзайл жанобларининг сўзи билан очилади. Мазкур нашрнинг аҳамияти хусусида тўхталиб, жаноб Р. Биндзайл жумладан шундай ёзади: «Шиммел хонимнинг ушбу асари ўзбек тилига таржима қилиниб, Ўзбекистонда нашр этилишини олмон-ўзбек алоқаларини янада чуқурлаштиришга қўшилган навбатдаги ҳисса, деб баҳолаш жоиз. Тўқсонинчи йиллар бошидаги сиёсий ўзгаришлар Германия билан Ўзбекистон ўртасидаги илк сиёсий, хўжалик ва маданий алоқаларнинг вужудга келишига имкон яратди. Ушбу асарнинг ўзбек тилига таржима қилиниб, Тошкентда чоп этилиши мамлакатларимиз ўртасида саккиз йилдан бери давом этиб келаётган алоқаларнинг янада кенгайишига қўшилган улушдир».

«Жонон менинг жонимда» китобига ёзган сўзбошида А. Шиммел хоним муслима хотин-қизлар муаммоларига бағишлаб чиқарилган китоблар борасида тўхталиб, мазкур китобида қаламга олинган мавзуларни қисқача баён этиб шундай ёзади: «Сўфизмда аёллар тўла равишда тенг ҳуқуқлиликка эришган, ҳатто баъзи баркамол аёллар «чинакам эркак», деб ҳам тасвирланадилар. Ислом дини нозил этилган кундан бошлаб ҳозирги кунларгача тақводор, ўқимишли ва ёлғиз Оллоҳ таолони севувчи аёллар бўлган, бор ва бўлади. Ушбу китобимизда биз ҳам Оллоҳ талога интилган жон тимсоли бўлган тарихий шахслар бўлмиш шундай аёлларга мурожаат этамиз».

«Жонон менинг жонимда» китобига А. Бобониёзов муҳаррирлик қилган. Китобни мусаввир Х. Зиёхонов безаган.

Кўкламга чиқишди гулдай очилиб,
Она қишлоғимнинг гўзал қизлари.

Т.МАҲКАМОВ суратга олган

Охунжон ҲАКИМ

МАЛАКЛАР ЖИЛВАСИ БИРЛА

БЎЛСАНГ

Яратгандан кўрмагил, агар нотавон бўлсанг,
Ота-онанг, элингга бир тирик товон бўлсанг.
Доврuқ билан келмаган дунёга ҳеч улуғ зот,
Бўлмасмиди алардек соҳиби замон бўлсанг?
Пешонангга не қисмат ёзилиши — феълингдан,
Ўзингдан кўр, э, инсон, харобу сарсон бўлсанг.
Четлаб ўтгувчи сендан турфа бало-офатлар
Яхши ниятлар айлаб оқилу комрон бўлсанг.
Фалакларда чарх урган сор лочин ошёни — ер,
Боқиб юргил заминга, агарчи, осмон бўлсанг.
Ҳаёт сирру синоат кони экан, Охунжон,
Дунёда зап ишларни кўргайсан омон бўлсанг.

НА ҚИЛДИМ...

Қўлим очиқ кетса молу дунёсини на қилдим,
Ҳаёт билан тенг тургувчи тиллосини на қилдим?

Майли, унга сажда айлаб топинсинлар ўзгалар,
Бу матоҳнинг ул шайтоний имосини на қилдим?

Ҳақман дея, турфа-турфа ғовғоларга дуч келдим,
Яна бошга тушадирган савдосини на қилдим?

Ёлғон билан гоҳо сени овутмоқчи бўлярлар,
Бу кулдириб, ўлдиргувчи шифосини на қилдим?

Дили бошқа, тили бошқа каслар ақл бўлурлар,
Муллосифат бесубутлар дуосини на қилдим?

Тўғри сўзлаб бир бошимга минг бир бало оширдим,
Басе, энди яна янги балосини на қилдим?

Дунё ғалат, чин дўст кам-у озор бергувчи бисёр,
Бу илону чаёнларнинг уясини на қилдим?

Бир кун келиб, дунё вафо қилар дерлар, Охунжон,
У дунёда бу дунёнинг вафосини на қилдим?

ЖАҲОННИНГ ЛАЗЗАТИН ТОПДИМ...

Умидим кўп эди, дўстлар, ҳаёт роҳи равонидан
Ва ле, ўтдим унинг доим уқубатли довонидан.

Гоҳи йиғлаб, гоҳи сиқтаб, гоҳида қарғаб қисматни
Ўтиб боргуси ҳар инсон замона имтиҳонидан.

Ўшал эрдир, ўшал шердир ким диёнат йўлин тутса,
Ҳақиқат тушмаса ҳаргиз дили бирла забонидан.

Фаришта сувратинда гоҳи маккорни-да кўрдим,
Ногаҳон фарқ этиш душвор яхши касни ёмонидан.

Умр бир кун сўнар шаъмдир, ҳаётинг эрса гардкамдир,
Не тонг, ҳоқонни-да қисмат аюрса хонумонидан.

Ўтар дунёнинг э, дўстлар, заридан қўлни силтарман,
Бўлса басдир бир парирў жунун шоирнинг ёнида

Охунжон бир умр излаб жаҳоннинг лаззатин топди
Малаклар жилваси бирла шароби арғувонидан.

ТЕЛБАКИ...

Гарчи олам пурсаҳоват, мен учун ардоғи йўқ,
Кас эрурман на қувонган, на суянган тоғи йўқ.

Бу жаҳоннинг олтину дуррига боққум беписанд
Ки, дилимнинг битта маҳвашдан бўлак сўроғи йўқ.

У мени кўйида ёқди, гарчи этдим жон нисор,
Васли чун бир телбадирман, телбаки, нарёғи йўқ!

Ёр учун кечиб жаҳондин тарки жон айлай десам,
Во ажаб, дўстлар, мени ўлдурадурғон оғу йўқ...

Бу жунун, деб ҳолима аҳли тамизлар кулдилар,
Англагайми ҳолими кўксида ҳижрон доғи йўқ?

Ишқи йўқ зоҳиднамолар, панд-ўгитни бас қилинг,
Ошиқ аҳли бори телба, сизга ўхшаш соғи йўқ!

Ёр қадрин билмагай, унга тавалло қилмагай,
Зари бирла зўри бору белида белбоғи йўқ.

Майпараст бўлса Охунжон, ошнолар, ранжиманг,
Дунёи кажда унинг ҳушёр юрарга чоғи йўқ!

ЎЗИМ...

Ҳар лаҳза кўрмоқ истардим гулгун дудоқингни ўзим,
Лаълга ранг бергучи ул қирмиз яноқингни ўзим.

Бир кўриш ўлса насиб гарчи мисоли тоғ эса
Кўтарар эрдим ҳама дарду фироқингни ўзим.

Жонингга жоним улаб, мен сенга жону дил бўлай,
Порлатай шодмон этиб кўнгил чироғингни ўзим.

Зулмат ичра қолмасин ул ошиқи зорим десанг
Кўрайин ҳар кун сенинг офтоб қароқингни ўзим.

Ел бўлиб майли елай гар истироҳат истасанг,
Сийпалаб сочу юзу қошу қабоқингни ўзим.

Фотиҳ эрмасман Охунжон, менга мулк даркор эмас,
Айласам басдир қарам бошдин-оёқингни ўзим...

Зулфия АШУРОВА

САҲАРЛАРНИНГ СОҒИНЧЛАРИ

* * *

Сочларингиз силагим келди,
Бу дам кўнглим элагим келди.
Элакдаги ундай тўкилиб,
Тунни тонгга улагим келди.

Кўзларимдан чекинди уйқу,
Осмондаги булутдай парқу.
Титроқ ичра ҳис ила туйғу,
Ишқ-ла жоним ийлагим келди.

Тўлиб-тўлиб оқади анҳор,
Еру кўкни ёқади баҳор.
Борлиқ ифор хуррамдир, хуррам,
Тириқликнинг ўзи бир байрам.

Сочларингиз силагим келди,
Майса янглиғ сийлагим келди.
Қошингизда тутдай тўкилиб,
Тунни тонгга улагим келди.

Ёш шоира Зулфия Ашурова шеърларида ҳарорат бор, эҳтирос кучли. Шу боисдан ҳам унинг машқлари билан ошно бўлар экансиз, бунга тўла қаноат ҳосил қиласиз. Устозлар — «яхши шеърни биринчи мисрасидан билса бўлади», деганларича бор. Зулфияхон мавзуни осмондан қидирмайди, ердан топади. Кўнглига қулоқ тутади, дили нимани буюрса, шуни қаламга олади, халқона мисралар тўқийди.

Илҳомбахш умр, сермазмун ҳаёт, баракали ижод сизни асло тарк этмасин, Зулфияхон!

Нормурод НАРЗУЛЛАЕВ

ЭРКАЛИШГА ЗОР АЁЛ

Эркалашга зор аёл,
Бўлмасин ҳеч хор аёл.
Тўшагига туздайин
Сепилса озор аёл.

Тузлар ботса, йиғлагил,
Шўрлаб қотса, йиғлагил.
Ёнгинангда ёргинанг
Ётдай ётса, йиғлагил.

Йиғлагило, йиғлагил,
Ёшларингни йиғмагил.
Бошгинангга болишинг
Ботса, ютгил нолишинг.

Тунлар узун-узундир,
Сенга метин тўзимдир.
Ўрим-ўрим сочларинг,
Бўйнингга ё тизимдир.

Тизим-тизим қалдирғоч,
Тизимчамни олиб қоч.
Кўнглим мени чўкадир,
Йўқланмаган кўчадир.

Бу дунёда бор аёл,
Эркалашга зор аёл.
Тўшагига тўкилиб,
Интиқ, интизор аёл.

* * *

Сизга бердим кундузларимни,
Тонгларимни, юлдузларимни,
Бердим шафақ қизарган чоғни,
Нилуфарлар гуллаган боғни.

Шаршаралар шовқинларини,
Шабадалар тўлқинларини.
Оламда не бўлсаки гўзал,
Бари сизга, эй, қанду асал.

Саҳарларнинг соғинчлари ҳам,
Оқшомларнинг илинжлари ҳам,
Бошингиздан дунёнинг бори
Сочқи бўлсин, кўнглим дилдори.

Гул юзидан олмай бўсалар,
Йўлингизда тонглар отсалар.
Қизғалдоқлар — қизил косалар,
Бахт тўлдириб Сизга тутсалар.

Олқишлашиб тўп-тўп қушчалар,
Қуёш янглиғ учиб қўнсалар.
Сизга бергум бари-барини,
Дунёларнинг олтин зарини.

ДУНЁДАГИ ЭНГ ГЎЗАЛ ДАРД

ёхуд Навоийнинг мангу исёни

Мутолаа

Қайс севиб мажнун бўлиб қолгандан кейин унинг ишқли қалби одамлар орасини эмас, саҳрони танлади. Унинг беором қалб ташналиги ҳайвонлар билан суҳбатдан ором топди. Қайсдаги исёнкор бу ўзгаришларни унинг жунунлик табиатидан, ёлғизланишдан изламаслик керак...

Муҳаббатни улуғ ижодкорларнинг ҳаммаси тарғиб қилишган. Дейлик, Қайс-Мажнун саҳрога қувилган бўлса, Тоҳир сандиққа солиб дарёга ташланган, Машрабни девона аташган... Хўш, ҳаёт нега ошиқларни хуш кўрмаган? Ҳаёт эмас, жоҳиллик — жоҳил ҳаёт хуш кўрмайди севгини. Қайсни жоҳиллик саҳрога қувлаб юборган. Тоҳирни жаҳолат сандиққа қулфлаган. Чунки севги, муҳаббат жаҳолат табиатига мослашмайди, кўникмайди.

Севгини таърифлашаётганда гўё инсон руҳиятига кўзгу тутишади. Унинг илдизлари руҳий жараёндан изланади. Ҳар қалай, севги руҳий жараён эканлиги ҳаммага аён. Севган одамнинг қалбига қулоқ тутилади, руҳий ўзгаришларига эътибор берилади. Ғарб психологларида «руҳан соғлом одам сева олади», деган қараш бор. Шарқда ҳам руҳий камолот йўли сифатида қаралади севгига. Ибн Сино уни касаллик сифатида «Тиб қонунлари»га киритган эса-да, унинг руҳни даволовчилигига катта эътирофи бор.

Инсонни руҳан юксалтирадиган дард — севги. Унинг азоблари инсон қалбига битмас-туганмас завқ беради. Қийноқлари туйғуларни тарбиялайди. Камолотга етказдиради ҳижронлари. Бекорга ғарбу шарқ адабиёти севги номли машаққатни тарғиб қилмаган. Мутасаввуфлар Оллоҳга етишиш учун севгини танлаганлари тасодифий эмас. Шеъриятнинг ибтидоси ишқ эканлигида мантиқ бор. Навоий ҳазратлари китобхонни қизиқтириш учун Қайсга ишқ бериб, Мажнун (жинни) қилган, уни абгор аҳволда чўлга олиб чиқишида китобхон дидини қаричлаган эмас. Мажнуннинг фожиали қисматини-да муҳаббатнинг таназзули деб тушунманг. Қайснинг қалбига ишқ тушгандан кейин Ҳайрат кўзи очилди. Гўзалликни кўрди. Ҳислари, туйғулари кўпайди. (Туйғулар фақат инсонда бўлади. Болаликда кўп бўлади Ҳайратлар. Ҳайрат эса беғуборликнинг, покликнинг белгилари. Гўдакнинг кўзи, болаликнинг қалбидир ҳайратлар, ҳаяжонлар. Қолаверса, улар муҳаббатнинг ҳам меваларидир. Севган киши боладек серҳаяжон, сертуйғу бўлиб қолади. Яъни, у янги туғилгандек бўлади. Гўдакнигоҳ ҳайратлари кўпаяди унда. Улғайган сари инсоннинг ҳаяжони камайиб бепарволиги кўпайгандек, мувозанатдаги одамнинг ҳам (севмаган одамнинг демоқчимиз) туйғулари, ҳайратлари кам бўлади дунёга. Гўзалликка фарқлиги, парволиги ҳаминқадар бўлади мувозанатдаги одамнинг).

Ҳислари улғайган дунёнинг минг йиллик бефарқ тарозисидек ўлчовли, ҳайратлари мувозанатли қавмдошлари Қайснинг ҳиссиёту ҳайратларига, медицинадан хабарлари йўқ эса-да, Ибн Синодан ўтказиб ташхис қўйдилар. — Жинни. Лекин бу тамғани Навоий Қайсга унвон қилмади. У ишқни жиннилик деб тушунган қавмдан ўкинди. Унинг жаҳолати жиннилигини тўлароқ кўрсатиш учун кўзгу қаратди, холос. Яъни, кимнинг жинни эканлигини англатмоқчи бўлди.

Мажнун чўлда ҳайвонлар билан дўст тутинди. Улар билан сўзлашди. Уларнинг яраларига малҳам бўлди. Мажнуннинг қалб ярасига улар малҳам бўлишди. Мажнун маънан шу қадар юксалдики, дунёдаги ҳамма жонзотлар биродар эканлигини англади, руҳан, фикран шунга етиб борди. Қавмдошлари кийикни ейиш учун ов қилса, Мажнун уни сирдош сифатида дўст қилди. Чўл жониворларига қорин нигоҳи билан қарашган бўлса қавмдошлари, у меҳр ила боқди. Уни бола қадар мунис, беозор қилиб қўйди. Қавмининг тубан қарашларидан, нафс ботқоғидан халос этди уни чўлга олиб чиққан Ишқ. Аслида қавми яшаётган бўстондан руҳи ором топган чўл яхшироқ эди. Навоий айтмоқчики, нафс, жоҳиллик гулшанидан руҳ, уйғоқлик чўли афзалроқ. Ишқни тушунмаган, гўзалликка ҳайрати йўқ инсонлардан ҳиссиёти, ҳаяжони йўқ ҳайвонлар яхши. Қалбни ҳурмат қилмайдиганлардан кўра, ҳайвонлар билан дўст тутинмоқ маъқул. Қолаверса, Мажнун чўлга эмас, руҳий камолотга, маънан етукликка қувилди. У жонзотларга биродар бўлди, дўст деб билди дунёдаги ҳамма маҳлуқларни — Жоҳиллик тубанлигидан ана шу юксакликка кўтарилган эди Мажнун.

Агар Мажнун ишқи араб саҳросида қолиб кетганида Навоий уни қаламга олиб ўтирмас эди. Бугун биз ҳам эслаб ўтирмаган бўлардик бу ишқ қиссасини. У бугунгача бизнинг онгимизга чак-чак томиб турибди. Огоҳ этаяпти. Огоҳликка даъвати бор унинг. Қолаверса, Мажнун ишқи унинг вафоти билан якунланганда эди, афсонага айланиши маҳол бўлар эди. Қавми қарашлари ғолиб бўлганида биз бугун Мажнун қавмини лаънат билан эсламаган бўлардик. Аслида биргина Мажнун номи учун Од қавми орамизда яшаб юрибди-ку — Қайснинг, Ишқнинг ғалабаси эмасми бу!

Чунончи, фикримизга улкан огоҳлик, ахир, бу қисса: Қайслар, Лайлилар озми орамизда? Од қавми дунёқараши ҳозирги кунда йўқ дейсизми? Кимлардир баъзиларга жинни бўлиб кўринса не ажаб... Хуллас, Навоийнинг ўкинчи ўн бешинчи асрда қолиб кетган эмас. У бугун ҳам яшаяпти. Ўкинч шу.

«Навоий «бешафқат», — деган эди бир курсдошимиз. — Фарҳодни ҳам, Ширинни ҳам ўлдирди. «Лайли ва Мажнун» достонини ўлим билан якунлади. Уларни омон қолдириш учун Навоийга қаламни озгина шафқатли тебратиш кифоя эди, холос. Ишқни ўлдириб, ишқсиз Фарҳод ҳам, Мажнун ҳам яшайверса бўлмасмиди? Ишқни инсон умридан устун қўйматими Навоий?»

Ҳа, Инсониятни тарихдаги бешафқатликлари билан виждон азобига соладиган даражада шафқатсиз Навоий. Навоийда ишқ — ҳақ, ҳақиқат. Ишқсиз, яъни ҳақиқатсиз яшашни Навоий тасаввур қилолмаган. Ишқсиз одам Навоий наздида яшамаса ҳам бўлади. Яшаса ҳам яшамаган бўлади. Лайли ва Мажнун ўлими билан достон ҳам тугайди. Курсдошим айтганидек, Навоийнинг «шафқатсизлиги» шуки, у ишқсиз ҳаётни тириклик деб билмайди. Ишқни ўлдириб, масалан, Мажнунни тирик сақлаб қололмайди — ишқ ўлганда Мажнун ҳам ўлган бўлади, ахир. Чунки уни ишқ тирилтирди. Гуманизмнинг юксак чўққиларига ҳам олиб чиққан — ишқ. Шу дард қавми жоҳиллигидан фарқлантирди, юксалтирди Қайсни. Қавми олдида Мажнун — жинни тамғасини босган бўлса-да, асрлар аро унга шаън олиб берди. Қайсга инсоният шарафи Мажнунлиги туфайли бўлди. Ишқсиз эса Мажнун тарих чанги остида қолиб кетган миллионлаб исмларнинг биттаси, масалан, Қайс бўлиб қоларди, холос. Қолаверса, Од қавмининг тириклиги Мажнуннинг ўлимидан паст. Мажнуннинг ўлими улар тириклигидан аъло ва улар жоҳиллигига қарши кўтарилган байроқдир — бу ўлим. «Лайли ва Мажнун» — инсоният жоҳиллигига қаратилган Навоийнинг мангу исёнидир.

Акбар ЖОНУЗОҚОВ

Суйима ҒАНИЕВА

«ЖАВОҲИР УЛ-АЖОЙИБ»

Аёллар шеъриятида муҳаббат изҳори ва...

Тадқиқот, ахборот

Шарқда тазкирачилик анъанаси қадимдан мавжуд. Адабиётлар тарихи, унинг назарий жиҳатлари, адабий мактаблар, адабий жараён, шоирлар ва уларнинг ижодиёти ҳақидаги маълумотлар ана шу тазкиралар орқали бизгача етиб келган.

Дастлабки тазкиралар адабиёт ва ёндош соҳаларга оид асарлар таркибида, уларнинг муайян бир қисми ўлароқ ёзилган. Масалан, Низомий Арузийнинг «Чаҳор мақола»(1177), Диноварийнинг «Китоб аш-шеър»(XI охири – XII аср), Муҳаммад Равандийнинг «Тазкираи мусаввара»(1172), Абдураҳмон Жомийнинг «Баҳористон» каби асарлари шулар жумласидандир.

Биринчи алоҳида тазкира асар 1222 йили яратилган бўлиб, Муҳаммад Авфий Бухорий қаламига мансуб «Лубоб ул-албоб»(Юраклар юраги)дир.

Тазкиралар тузилишига кўра турли йўналишларда яратилган:

алифбо тартибида;
таърихига/яъни, вафот ёки таваллуд саналарига/кўра;
ватанларига кўра;
мазҳабларига кўра/сунний, шиа ва ҳоказо/;
маконларининг муқаддаслигига кўра;
нуфуз ва рутбаларига кўра;
насаб ва сулолаларига кўра/ғазнавийлар, темурийлар, жалойирийлар.../.

Дин арбоблари, тасаввуф намояндалари – сўфий, машойих, авлиёлар ҳақида ҳам махсус тазкиралар битилган. Масалан, Фаридуддин Атторнинг «Тазкират ул-авлиё», Жомийнинг «Нафаҳот ул-унс» асарлари ва бошқалар.

Тазкирачилик анъанасида аёл ижодкорлар – шоиралар ҳақида алоҳида тазкиралар яратиш йўналиши ҳам равнақ топган.

Бу тазкираларнинг адабиёт тарихи учун аҳамияти ғоят катта. Зеро, ўтмишда шоиралар қайси даврда яшамасинлар, адабий жараёнда бевосита иштирок қилмаганлар. Уларнинг аксариятига девон тартиблаш насиб этмаган. Бинобарин, уларнинг ҳаётлари, ижодлари ҳақида ана шу тазкиралар бирламчи манбаълардандир.

Аёлларнинг шеъриятга, шеърий ижодга таважжуҳини бир байт тимсолида кўрсатиш мумкин. Кунларнинг бирида Ҳазрат Ойшани қариндошлари меҳмонга таклиф қилишибди. Пайғамбардан ижозат олиб, меҳмонга бориб келган Ҳазрат Ойшадан Пайғамбар сўрабдилар:

– Бизга меҳмондан нима келтирдинг?

– Расулуллоҳ, мен уларга бир байт ўқиб берган эдим, шуни келтирдим, – дебдилар Ҳазрати Ойша.

Расуллуллоҳ табассум қилиб: «Ўқи-чи», дебдилар.

Араб тилидаги байтнинг мазмуни шундай: «Биз келдик, келдик ҳузурингизга. Бизни қутланг, биз ҳам сизни қутлаймиз. Агар қора хурмолар бўлмаганда, водийингизга келмаган бўлур эдик».

Расулуллоҳ бироз сукут сақлагач, дебдилар:

– Агар кейинги мисрани бундай қилиб ўқиганингизда яхшироқ чиққан бўлур эди: «Раҳмонга итоат қилмаганимизда, водийингизга келмаган бўлур эдик».

Бу маълумот «Мажолис ун-нафоис»нинг форсийга таржимони Фахрий Ҳиротий қаламига мансуб аёл ижодкорлар ҳақидаги «Жавоҳир ул-ажойиб» тазкирасида келтирилган.

«Жавоҳир ул-ажойиб»962/1554-55 йили ёзилган. Бу вақтлари Фахрий Ҳиротий Синдда Шоҳ Арғун саройида хизматда эди. У Шоҳ Ҳасанга бағишлаб «Равзат ус-салотин» номли тазкира (унинг ёзилишига Ҳусайн Бойқаро девонини Ҳасан Арғун мутолаа қилгани ва ҳайратга тушгани сабаб бўлган эди) ва «Саноеъ ул-ҳасан»(Гўзал санъатлар) номли шеърий санъатларга оид асар ёзган эди.

«Жавоҳир ул-ажойиб» муқаддима ва асосий қисмдан иборат бўлиб, муқаддима, одоби таснифга кўра, Оллоҳ исми билан бошланиб, унинг ҳамди, Пайғамбар наъти, мамдуҳлар(Шоҳ Таҳмасп, Жалолуддин Муҳаммад Акбаршоҳ, Мирзо Ҳасаншоҳ, унинг биродари Мирзо Муҳаммад Исо Тархон, Моҳимбегим ва Ҳожи бегимлар) ҳамда асарнинг ёзилишига сабаб бўлган шоира Меҳри Ҳиротийнинг Ҳофиз Шерозийга жавобия ғазали ҳақида тўхталиб ўтилади.

Юқорида номи келтирилган Ҳожи бегимни Моҳим бегим ҳам деб аташган, у муайян муддат Ҳасан Арғун никоҳида бўлган ва унинг вафотидан сўнг Мирзо Исо Тархонга турмушга чиққан. Тазкира қўлёзмаларидан бирида асар ана шу Моҳим бегимга бағишлангани таъкидланади. Бошқаларида эса, Акбаршоҳнинг энагаси(Акбаршоҳ унга Она деб мурожаат қилар, айтганларини мутлақо қайтарган эмас, дейдилар), ғоят саховатли ва юксак эътиборли аёл Моҳим бегимга бағишланади, дейилади.

Фахрий Ҳиротий муайян сиёсий воқеалар тақозоси билан Акбаршоҳ саройида ҳам хизмат қилган. Шу вақтлари айрим мулоҳазаларга биноан ўз тазкирасини шу Моҳим бегимга бахшида қилган бўлиши керак. Бундай воқеалар адабиёт тарихида учраб туради.

Энди тазкиранинг ёзилишига сабаб бўлган Фахрийнинг қўлига тушиб қолган Меҳрий Ҳиротийнинг Хожа Ҳофиз ғазалига жавобия ғазали ҳақида. Ҳофизнинг машҳур:

Ёд бод онки, сари кўйи туам манзил буд,
Дийдаро равшан аз хоки дарат ҳосил буд —

(Мазмуни: «Ёдингда бўлсин, сенинг кўчанг – менинг манзилимдир; Кўзим равшанлиги сенинг эшигинг тупроғидан ҳосил бўлади») матлаъи билан бошланадиган ғазали Шоҳ Абу Исҳоқ - инжулар сулоласининг охирги ҳукмдори Шарофуддин Маҳмуднинг ўғли, илмпарвар, аҳли ҳунарга иноятли шахсга бағишланган. Ғазалдаги барча тимсоллар, санъатлар мамдуҳ таърифи ва унга шоирнинг муносабатини очишга хизмат қилади.

Меҳрида эса, бадиий ният бутунлай бошқача — фақат ҳаяжон, ҳис-туйғу, армон-ўкинч, аёллар қисмати қаламга олинади. Замондошлари бу жавобияни Ҳофиз ғазалидан (эмоционал таъсирчан санъатлардан истифода этиш даражаси нуқтаи назаридан ҳам) баланд санашган ва унга кўп татаббуълар ёзилган.

«Жавоҳир ул-ажойиб»нинг асосий қисмида 31 шоира ҳақида маълумот ва улар ижодидан намуналар келтирилади.

Маҳсатий Ганжавий, Меҳри Ҳиротий, Офоқ бегим Жалойир, Бибича Мунажжима, Ниҳоний Шерозий, Ҳижобий, Бедилий каби шоиралар ҳақидаги кўп янги фикрлар ва шеърлар, йигирмадан зиёд шоиралар тўғрисидаги маълумотлар ҳамда уларнинг ижодларидан намуналар эса, адабиётимиз, адабий алоқаларимиз тарихига янгиликлар бўлиб киради. Айниқса, шоираларнинг туркийдаги шеърлари ниҳоятда аҳамиятлидир. Масалан, Мўғул хоним – Муҳаммад Шайбоний ҳарамидан, Муҳаммад Раҳим Султоннинг онаси. Ақл, фаросатда беназир, «фитрати назм жавоҳири билан музайян» бўлган бу шоиранинг:

Демаким, дардингни изҳор айла дилдор оллида,
Қайси бир дардимни изҳор айламен ёр оллида —

матлаъли ғазалига Убайдхон, Рустам Али – Қосим Туркий ўғли, Муҳаммад Солиҳ, Шавқий Чечактуий, Ёмғурчибек ўғли Валибек жавоб ёзганлар.

Биби Яздий — Маймана вилоятидан(у ерда туркий элат яшайди, деб таъкидлайди Фахрий), Мавлоно Оҳий қариндошларидан. «Табъи латофатдан холи бўлмаган» бу шоиранинг «муносиби рўзгор» ёзилган бир байти келтирилади:

Сабр этиб даврон аро давлат талош этмак керак,
Майда истар эл кепак бирла маош этмак керак.

Бу байт Кепак Мирзо (Султон Ҳусайн Мирзонинг Муҳаммад Муҳсин исмли ўғлини шундай аташган, онаси Латиф Султон оғача) ўша вилоятларда бўлганида ёзилган, деб ёзади Фахрий.

Тазкиралардаги шоиралардан Заифий, Биби Отуннинг эрлари билан ёзишма шеърлари, Биби Ҳаётнинг Ҳофиз, Жаҳон хотуннинг Убайд Зоконий, Бибича Мунажжиманинг Жомий билан мушоаралари ғоят мароқли маълумотлардир.

Фахруннисо Нисоийнинг:

Зи ҳушёрони олам ҳар киро бидам ғаме дорад,
Дило, девона шав, девонаги ҳам оламе дорад —

(Мазмуни: «Олам ҳушёрларидан ҳар кимники кўрдим, ғамли эди; Эй дил, девона бўл, девоналикнинг ҳам ўзгача олами бор») матлаъли ғазалига қилинган татаббуъларнинг келтирилиши шеъриятда ҳам ғоявий, ҳам бадиий жиҳатдан ўзига хосликларни анъана чамбарида тимсоллар, тасвирий воситалардаги хусусиятларни юзага чиқариш, шунингдек, айрим машҳур ғазалларнинг яратилиши тарихини кузатиш, уларни қиёсан таҳлил этиш имкониятларини беради.

Асардаги Амир Ёдгорнинг (темурийлардан) қизлари Фахруннисо ва Хонзодахоним, Самарқанд қозисининг қизи (исми, тахаллуси келтирилмаган), Шоҳ Малак Саййида Бегим, Биби Орзуий Самарқандий, Офоқ Бегим Жалойир, Подшоҳ Хотун, Биби Ҳаёт, Жаҳон Хотун ҳақидаги маълумотларнинг аксари бошқа тазкираларда учрамайди. «Жавоҳир ул-ажойиб» бу жиҳати билан ҳам бебаҳо манбаъдир.

Шеъриятни юрак садоси, юрак нидоси, дейдилар. Шеъриятни ғоят мураккаб, ниҳоятда зиддиятли ҳис-туйғулар олами, дейдилар. Аёллар шеъриятида ана шулар мутлақо бошқача овозга, оҳангга, жило-жозибага эга. Аёллар шеъриятида тимсоллар ўзгача, гўзаллик баёни ўзгача, муҳаббат изҳори ўзгача, дарду аламнинг баёни бошқача, ҳайрат бошқача, ҳаяжон, ўкинч, куйиниш бошқача...

Тазкира ёзилишига туртки бўлган Меҳрининг ҳофизга жавобия ғазалидан бошлаб унда келтирилган шоираларнинг шеърлари бизни шеъриятнинг ўзгача оламига олиб киради, бу шоираларнинг ўз замонларига ҳамнафас, адаб аҳлига ҳамовоз бўлишга интилганликлари эса бизда, шубҳасиз, таважжуҳ уйғотади. Бу тазкира Навоийнинг «Мажолис ун-нафоис» тазкираси таъсирида ёзилгани ҳам диққатга сазовордир.

Ўзбекистон Республикаси Маданият ишлари вазирлиги «Ўзбектеатр» ижодий-ишлаб-чиқариш бирлашмаси ва Ҳамза номидаги ўзбек Давлат академик драма театри Ўзбекистон халқ артисти Пўлат Саидқосимовга волидаи муҳтарамалари **ОЙИНИСО** ая вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

«О Ф А Р И Н»

«Йилнинг энг яхши ижодкори» республика танлови

Номзодлар рўйхати

1. Адабиёт ва санъат йўналиши:

А) «Энг яхши бадиий асар муаллифига» номинацияси бўйича:

НАСРИЙ АСАРЛАР

Шарафиддинов Озод - Адабий-танқидий мақолалари ва таржима асарлари учун.

Эшонкулов Назар - Туркум ҳикоялари учун.

Қаипбергенов Тўлепберген - Қорақалпоқ халқи тарихига бағишланган асарлари учун.

ШЕЪРИЙ АСАРЛАР

Раҳимбоева Кутлибека - «Озодлик» шеърлар китоби учун.

Муҳаммад Юсуф - Шеър ва қўшиқлар туркуми учун.

Саидов Сирожиддин - Шеърлар туркуми учун.

Усмон Азим - Шеърлар туркуми учун.

Б) «Энг яхши /кино, театр, оммавий саҳна/ режиссёрлик иши учун» номинацияси бўйича:

Абдураҳмонов Наби - Ўзбекистон Ёшлар театрида саҳналаштирилган «Ато этилган муҳаббат» спектакли режиссураси учун.

Каприелов Сергей Сергеевич - Ҳамза номидаги академик драма театрида саҳналаштирилган «Қирол Лир» спектаклининг режиссураси учун.

Азимов Марат - «Алпомиш» эпосининг 1000 йиллигига бағишланган театрлашган томоша режиссураси учун.

Умаров Валижон - Андижон вилоят мусиқали драма театрида саҳналаштирилган «Алпомишнинг қайтиши» спектаклининг режиссураси учун.

В) «Энг яхши хонандага» номинацияси бўйича:

Усмонова Юлдуз - Янги қўшиқлар дастури учун.

Раззоқова Муяссар - Янги қўшиқлар дастури учун.

Ҳожимамедов Рустам - Мумтоз халқ қўшиқларини моҳирлик билан ижро этганлиги учун.

Сатторова Марям - Мумтоз халқ қўшиқларини моҳирлик билан ижро этганлиги учун.

Г) «Энг яхши мусиқа асари учун» номинацияси бўйича:

Бафоев Мустафо - Янги қўшиқлар туркуми учун.

Маҳмудов Мирхалил - «Ўтган кунлар», «Севги» ва «Чимилдиқ» фильмларига ёзган мусиқаси учун.

Муҳаммадиев Нажмиддин - Янги қўшиқлар туркуми учун.

Алимов Фарҳод - Янги қўшиқлар туркуми учун.

Д) «Энг яхши тасвирий санъат асари муаллифига» номинацияси бўйича:

Йулдошев Муборак Саидкулович - Ўзбек халқ эпосига ишланган асарлар туркуми учун.

Раҳметов Собир Ғафурович - «Унутилмас сиймолар» портретлар туркуми учун.

Саъдуллаев Темур - Буюк аждодларимиз сиймоларини яратганлиги учун.

Машрапов Эркабой - Жалолиддин Мангуберди ва «Алпомиш»га бағишланган асарлари учун.

Е) «Кино ва телевидениедаги энг яхши режиссёрлик иши учун» номинацияси бўйича:

«Ёлғиз-ёдгорим» фильми учун /реж. **Собир Назармуҳамедов/**.

«Чархпалак» телефильми учун /реж. **Шавкат Жунайдуллаев/**.

«Воиз» фильми учун /реж. **Юсуф Розиқов/**.

«Алпомиш» мультфильми учун /реж. **Н.Тўлахўжаев/**.

Ё) «Кино ва театр соҳаларидаги энг яхши ижрочи актёр» номинацияси бўйича:

Азизов Турғун - Ҳамза номидаги академик драма театрининг «Қирол Лир» спектаклида Қирол Лир образини яратганлиги учун.

Бегматова Азиза - Аброр Ҳидоятов номидаги драма театрининг «Чеча» спектаклида Чеча образини яратганлиги учун.

Икромова Дилбар - «Ёлғиз-ёдгорим» ва «Чимилдиқ» фильмларидаги аёллар образларини яратганлиги учун.

Окунева Полина - Ўзбекистон рус драма театрининг «Арлекино» спектаклида Клариче образини яратганлиги учун.

Ж) Соғлом авлод йили муносабати билан «Болалар учун энг яхши бадиий ва санъат асарлари» номинацияси бўйича:

Тўхтабоев Худойберди - Болаларга бағишланган проза асарлари учун.

Адашбоев Турсунбой - Болаларга бағишланган шеърий туркуми учун.

Ёрматов Шермат - Болалар учун яратилган санъат асарлари учун.

Курбонова Нодира - Болалар учун яратилган санъат асарлари учун.

З) «Энг яхши созандага» номинацияси бўйича:

Исмоилов Абдуҳошим - созанда.

Абдурашидов Абдулаҳад - найчи.

Матёкубов Мадрасул - қўшнайчи.

Ғафурова Сайёра - пианиночи.

И) «Энг яхши амалий санъат асари муаллифига» номинацияси бўйича:

Асқаров Кудрат Курбонович - Кулол-рассом. «Орол менинг тақдиримда» мавзуидаги туркум асарлари учун.

Қўзиева Назира Ўсаровна - Кулол-рассом. «Орол: нажот ғунчалари» туркум асарлари учун.

Комилова Холида Ҳафизовна - Дизайнер. Миллий либос анъаналарини тиклаш йўлидаги туркум ишлари учун.

Тожихўжаев Тўлаган Турсунхўжаевич - Ҳайкалтарош. Мўъжаз пластик асарлари учун.

2. Телерадио йўналиши:

А) «Ижтимоий-сиёсий мавзудаги энг яхши кўрсатув-эшиттириш муаллифи» номинацияси бўйича:

Аъзамов Куддус - «Мен нечун севаман Ўзбекистонни» кўрсатуви учун.

Бузруков Аҳмаджон - «Адашганлар қисмати» эшиттириши учун.

Тиллахўжаев Саидмурод - «Маънавият чашмалари» эшиттириши учун.

Б) «Иқтисодий мавзудаги энг яхши кўрсатув-эшиттириш муаллифи» номинацияси бўйича:

Содиқов Аброр - «Мулкдор» кўрсатуви учун.

Даминова Светлана - «Привитизация: Шаг за шагом» кўрсатуви учун.

Жўраев Асадулла - «Ҳудуд» кўрсатуви учун.

Хўжанов Саҳобиддин - «Иш билганга минг танга» эшиттириши учун.

В) «Маданий ва маърифий мавзудаги энг яхши кўрсатув-эшиттириш муаллифи» номинацияси бўйича:

Қўшоқов Дилмурод - «Ҳидоят сари» кўрсатуви учун.

Ҳамидова Дилдора - «Синфдош» кўрсатуви учун.

Норқобилов Нормурод - «Остонаси тиллодан» кўрсатуви учун.

Усмонова Муаттар - «Ҳамроҳ» радиоэшиттириши учун.

Г) «Энг яхши телерадиорежиссёрлик иши» номинацияси бўйича.

Ҳакимов Кўзижон - «Садо - 99» танлови учун.

Жумаев Раҳмат - «Жалолиддин Мангуберди» радиопостановкаси учун.

Қосимов Жаҳонгир - «Шайтанат» видеофильми учун.

Д) «Энг яхши телетасвирчи иши» номинацияси бўйича:

Қодиров Шариф - Республикамизда ўтказилган оммавий байрамларни юксак маҳорат билан тасвирга туширганлиги учун.

Ишонов Элдор - Санъат байрамларини юксак маҳорат билан тасвирга туширганлиги учун.

Зуннунов Мардон - Оммавий байрамларни юксак маҳорат билан тасвирга туширганлиги учун.

Е) «Энг яхши рассом-безакчи иши» номинацияси бўйича:

Расулов Саидакмал - Ўзбекистон телевидениеси студияларида олинган энг яхши кўрсатувлар ва видеофильмларни юксак савияда безагани учун.

Ниёзов Марат - «Наврўз» умумхалқ байрами, Янги йил кўрсатувлари ва бошқа оммавий саҳналарни юксак савияда безагани учун.

Ё) «Энг яхши телерадио мухбирлиги» номинацияси бўйича:

Обидов Муҳаммаджон - «Ахборот» дастуридаги энг яхши репортажлари учун.

Тўраев Х - Энг яхши радио репортажлари учун.

Алижонов Соҳибжон - «Давр» дастуридаги энг яхши репортажлари учун.

Умрзоқова Нилуфар - «Бегойим» кўрсатувидаги энг долзарб мавзулари учун.

Ж) «Энг яхши актёрлик иши» номинацияси бўйича:

Мухторова Мадина - Кино, театр ва телевидениедаги турли пландаги аёллар образини яратгани учун.

Солихов Равшан - Кино, театр ва телевидениедаги ҳажвий образларни маҳорат билан яратгани учун.

Шодиева Раъно - «Чимилдиқ» бадиий фильмидаги бош қаҳрамон образи учун.

Кимсанов Машраб - Кино, театр ва телевидениедаги энг яхши эркаклар образини яратгани учун.

3. Матбуот йўналиши:

А) «Ижтимоий-сиёсий мавзудаги энг яхши мақола муаллифи» номинацияси бўйича:

Акбаров Турсунали - Ижтимоий-сиёсий мавзудаги туркум мақолалари учун.

Гребенюк Ирина - Ижтимоий-сиёсий мавзудаги туркум мақолалари учун.

Мелибоев Аҳмаджон - Ижтимоий-сиёсий мавзудаги туркум мақолалари учун.

Норқобилов Кўчқор - Ижтимоий-сиёсий мавзудаги туркум мақолалари учун.

Б) «Маданий-маърифий мавзудаги энг яхши мақола муаллифи» номинацияси бўйича:

Исомиддинов Захриддин - Маданий-маърифий мавзудаги туркум мақолалари учун.

Каримов Наим - Маданий-маърифий мавзудаги туркум мақолалари учун.

Содиқова Турсуной - Маданий-маърифий мавзудаги туркум мақолалари учун.

Қаршибоев Муртазо - Маданий-маърифий мавзудаги туркум мақолалари учун.

В) «Энг яхши фотомухбир» номинацияси бўйича:

Албеков Равиль - Мустақиллик ва истиқлол мавзуидаги фотосуратлари учун.

Курбонбоев Фарҳод - Мустақиллик ва истиқлол мавзуидаги фотосуратлари учун.

Муҳаммаджонов Нўъмон - Мустақиллик ва истиқлол мавзуидаги фотосуратлари учун.

Тўраев Абдувоҳид - Мустақиллик ва истиқлол мавзуидаги фотосуратлари учун.

Г) Уч йўналишда «Йилнинг энг яхши ҳомийси» номинацияси бўйича мукофотлар топшириш кўзда тутилган.

Танлов шиори:

Шу азиз Ватанни, азиз халқимизни, мусаффо осмонимизни ва она заминимизни ҳар қанча улуғласак, ҳар қанча куйласак оз!

ИСТИҚЛОЛ МАДҲИ

Худойберди Тўхтабоевнинг болалар учун яратган «Ширин қовунлар мамлакати», «Беш болали йигитча», «Сариқ девни миниб» каби насрий асарлари бугунги ёш авлодни тарбиялашда ҳам муҳим аҳамиятга эга. Бу асарларда болаларимиз қалбида жўшаётган туйғулар, уларнинг шаклланиш жараёнлари турли хил образлар орқали таҳлил этилади. Ҳаётда юз бераётган турли хил ўзгаришлар, яхшилик ва ёмонлик болалар онгида қандай янгиланишларни юзага келтиради, деган савол ёзувчининг бутун асарлари асосидан қизил ип бўлиб ўтади. Ижодкор асарларида ана шу муаммоларга жавоб ахтаради.

Турсунбой Адашбоевнинг болаларга бағишлаб яратган шеърларида ҳам ана шундай руҳ етакчилик қилади. Унинг кейинги йилларда нашр этилган «Хуштак чалиб турасиз», «Китобим — офтобим», «Ўзбекистон ифтихорлари» каби асарлари ана шу фикрнинг ёрқин ифодасидир. Айни пайтда, шоир қирғиз эпоси Манасни ўзбек тилига насрий йўл билан таржима қилган. Шоирнинг шеърларини ўқир экансиз, бир нарса — болаларга хос дунё, соддалик, самимийлик, гўзалликка ошуфталик балқиб туради.

Шермат Ёрматовнинг болалар учун яратилган санъат асарларини, қўшиқларини тингламаган одам бўлмаса керак. Уларни тинглар экансиз, санъат оламига, мусиқа оламига ўзингиз ҳам кириб қолишни истайсиз. Болаларча самимиятни, қалбан покликни кўнглингизда намоён қилишни хоҳлайсиз. Шунинг учун ҳам фарзандларимиз Шермат Ёрматов бошчилигидаги болаларнинг чиқишларини ҳаяжон билан томоша қилишади.

Болалар учун яратилган санъат асарлари — полотномалар орасида Нодира Қурбонованинг расмлари алоҳида ажралиб туради. Улардаги болаларча беғуборлик кўнглингизни орзиқтиради. Табиат манзараларидан, болаларнинг унга нисбатан муносабатидан ҳайратга тушасиз.

«Кино ва телевидениедаги энг яхши режиссёрлик иши учун» номинацияси бўйича «Офарин» Республика танловига режиссёрлар Собир Назармуҳамедов, Шавкат Жунайдуллаев, Юсуф Розиқов, Нозим Тўлахўжаев номзодлари қўйилган. Режиссёр Собир Назармуҳамедовнинг «Ёлғиз-ёдгорим» филми замондошимиз қалбида кечаётган ўйларни фикрларни юзага чиқаришга хизмат қилади. Инсон фақат бугунги кун билан эмас, тарих билан ҳам тирикдир. Тарих эса келажакка хизмат қилади. Режиссёр ана шу мақсадни филмида яққол ифодалай олган.

Шавкат Жунайдуллаевнинг «Чархпалак» филми томошабинлар томонидан самимий кутиб олинди. Унда инсоннинг ҳаётда ўз ўрнини топиши учун кураши, ёмонликка қарши туриши ва одамлар ўртасидаги ўзаро муносабат бугунги кун нуқтаи назаридан талқин этилади. Ҳаёт абадий чархпалак, лекин унда инсон ўз ўрнини топмоғи лозим. Режиссёрнинг асосий мақсади шунга қаратилган.

Юсуф Розиқовнинг «Воиз» филми кечаги кунимизга янгича муносабат билан қараш, дейиш мумкин. Ўзи истамаган ҳолда инқилоб учун воизлик қилган искандарлар фожиаси бизни бугунги кунда ҳаётда ўз ўрнимизни топишда огоҳ бўлишга, тўғри йўлимизни топиб олишга даъват этади.

Режиссёр Нозим Тўлахўжаев «Алпомиш» мултфилмида афсонавий қаҳрамонимизнинг жонли тимсолини яратади. Мултфилм бизга Алпомишнинг қаҳрамонликларини, юрт, Ватан учун фидойилигини, курашини халқлар ўртасидаги дўстлик туйғуларини улуғлашини яна бир карра ёрқинроқ намоён этади. Мултфилмнинг бугунги кун учун аҳамияти ҳам ана шундадир.

К. МУҲАММАД ЁҚУБ

ЭКРАН ОРҚАЛИ ТАНИШ...

Танловга кўрсатилган номзодлар рўйхатини ўқиб хурсанд бўлдим. Очиғини айтиш керак, кейинги йилларда матбуотда, радио-телевидениеда, кино санъатида жиддий ижобий ўзгаришлар бўлмоқда. Янги номлар, янги талқинлар, янги замон кишисининг янгича мушоҳадалари. Газеталаримизда қизиқарли, таҳлилий мақолалар кўпайган. Ижтимоий-сиёсий, маданий-маърифий ва ҳуқуқий мавзуларда қалам тебратаётган ижодкорларнинг чиқишлари газетхонни бефарқ қолдирмайди. Шахсан ўзим Наим Каримов, Зуҳриддин Исомиддинов, Турсуной Содиқова, Турсунали Акбаров, Кўчқор Норқобил ва бошқалар қаламига мансуб мақолаларни катта қизиқиш билан ўқийман. Бундай фидойи журналистларнинг, олимларнинг сафи янада кенгайишини истайман.

Номзодлар орасида фарғоналик тележурналист Муҳаммаджон Обидовнинг номини кўриб тўғриси, мамнун бўлдим. Бу мухбирни шахсан танимайман, аммо «зангори экран» орқали берилаётган туркум кўрсатувлари, танқидий чиқишлари, хорижий мамлакатлардан репортажлари орқали унинг ижодини кузатиб келаман.

Муҳаммаджон ака изланувчан, фикрини ишонарли ва дадил айта оладиган, мушоҳадаси кенг ижодкор. У ўзи танлаган мавзуларни яхши билади, муаммоларни вақтида кўтариб чиқади, профессионал тилда шарҳлайди. Ғолиблар орасида Муҳаммаджон аканинг ҳам бўлишини истайман. Умуман, бундай журналистлар қанча кўпайса, шунча яхши.

Ш. ҒАЙРАТ
Қибрай тумани

МУХЛИСЛАР МАМНУН

Сўнгги йилларда радио ва телевидениенинг ижтимоий-маънавий ҳаётимиздаги ўрни тобора ошиб бормоқда. Бу соҳаларда фидойилик билан ижод қилаётган истеъдод соҳибларининг публицистик асарлари минг-минглаб томошабинлар ва тингловчиларимизга манзур бўлаётир. Жумладан, таниқли публицист Куддус Аъзамовнинг «Мен нечун севаман Ўзбекистонни», таниқли ёзувчи Нормурод Норқобиловнинг «Остонаси тиллодан» кўрсатувлари аллақачон кўпчиликнинг эътиборини қозонган. «Йилнинг энг яхши ижодкори» танлови ғолиблигига ижтимоий-сиёсий, иқтисодий ҳамда маданий-маърифий мавзулардаги телекўрсатувлар ва радиоэшиттиришлар йўналишлари бўйича номзоди кўрсатилган бу муаллифлар сафида, шунингдек, Аҳмаджон Бузруков, Саидмурод Тиллахўжаев, Аброр Содиқов, Светлана Даминова, Асадулла Жўраев, Саҳобиддин Хўжанов, Дилмурод Қўшоқов, Дилдора Ҳамидова, Муаттар Усмоновалар ҳам бор. Улар тайёрлаган ранг-баранг мавзудаги кўрсатувлар ва радиоэшиттиришлар томошабинлар ва радиомухлислар диққатига сазовордир.

Анвар ҲОМИДОВ

ИЖОДИЙ МЕҲНАТ РАҒБАТИ

Мустақиллик йилларида биз эришган энг катта ютуқ бу халқимиз тафаккури, дунёқарашида рўй берган жиддий ўзгаришлар, ўзлигимизни, қадрқимматимизни англаб, жаҳон ҳамжамиятида муносиб ўрнимизни топиб бораётганимизда. Бу жараёнда зиёлиларимизнинг, айниқса, адабиёт ва санъат фидойиларининг кўрсатаётган хизматлари ҳар қачонгидан фаол ва улар чиндан таҳсинга сазовордир. Республикамиз ижодкор аҳлининг Истиқлолга камарбаста бўлиб, мустақиллигимизни янада мустаҳкамлаш йўлида изчил фаолият олиб бориши Президентимиз ва ҳукуматимиз томонидан ҳар жиҳатдан қўллаб-қувватланиб келинаётир. Аслида ҳам эркин ижодий меҳнатга рағбат уйғотиш, шунга даъват этиш ижод кишиси учун энг асосий омил, илҳом манбаидир. Ана шу эҳтиёжни ҳисобга олган ҳолда келгуси ҳафта муҳташам «Халқлар дўстлиги» саройида «Офарин» – йилнинг энг яхши ижодкори республика танлови ғолибларини тантанали шарафлаш маросими бўлиб ўтади.

Танлов ғолиблигига тавсия этилган номзодлар орасида юртимизнинг таниқли адиблари, хонандалари, режиссёр ва журналистлари, мусаввиру сураткашларининг борлиги барчамизни қувонтирди. Айниқса, Истиқлол йиллари фаол ижоди билан бадиий адабиёт ривожига катта ҳисса қўшган атоқли адибимиз Озод Шарафиддиновнинг номи танлов номзодлари рўйхатидан жой олганини ҳар жиҳатдан мамнуният билан қабул қилдик. Устоз адабиётшунос олимнинг қатағон қурбони бўлган улуғ адибларимиз ижодини тадқиқ этиш, улар ижоди тарғиботи орқали халқимизнинг кўзини очиш, мустабид тузумнинг асл башарасини кўрсатишдек энг долзарб масалаларда кўрсатган жонбозлиги ибрат намунасидир.

Номзодлар рўйхатидан таниқли қорақалпоқ адиби Тўлапберген Қаипберганов, адабиётимиз кенжа авлодининг талантли вакили Назар Эшонкулов, жонкуяр адабиётшунос Наим Каримов, шоира Турсуной Содиқова, мунаққид Муртазо Қаршибоев, адабиётшунос Заҳириддин Исомиддиновлар номларининг қайд этилгани танлов кўламининг кенглиги, тавсия этилган ижодкорларнинг асарлари ва маданий-маърифий мавзулардаги туркум чиқишлари ҳар жиҳатдан синчиклаб ўрганилгани, уларнинг кейинги йиллардаги фаолияти назарда тутилгани кўриниб турибди.

Яна шуни қувонч билан тасдиқлашни истардикки, бугунги ўзбек шеъриятининг бир неча истеъдодли вакиллари ҳам номзодлар рўйхатидан жой олишган. Улар ўзларининг эҳтиросли шеърлари, оташин қўшиқлари билан аллақачон элимиз эътиборига тушганлар, адабий жамоатчиликнинг эътирофини қозонганлар. Табиийки, таниқли шоирларимиз Усмон Азим, Қутлибека Раҳимбоева, Муҳаммад Юсуф, Сирожиддин Саййидов ўзларининг Истиқлол йилларидаги ижодлари билан мустақиллигимиз манфаатларига чин дилдан хизмат қилиб келишмоқда. Биз уларнинг ижодий изланишларига парвоз тилаб, ҳар бирининг номзоди мазкур танловга ҳар жиҳатдан муносиб эканлигини таъкидлаймиз.

Алишер АҲМЕДОВ

ЭЗГУЛИК ВА ДЎСТЛИК ЭЛЧИЛАРИ

Ўзбекистоннинг буюк келажагини, порлоқ эртасини, шубҳасиз, юксак маънавиятли, чуқур маърифатли авлодлар яратадилар. Ҳар томонлама баркамол авлоднинг шаклланишида санъат кишиларининг мавқеи етакчи эканлигига ҳеч шубҳа йўқ. Чунки санъат ҳамиша ва ҳамма замонларда ҳам кишиларни эзгуликка етаклаган, ҳалқлар ўртасидаги дўстлик ришталарининг мустаҳкамланишига катта ҳисса қўшган, одамларни юксак маънавият ва эътиқод сари чорлаб келган.

Бугунги ўзбек санъатининг қайси бир соҳасини олиб қараманг, янгиликка, ўзига хосликка интилишни кўрасиз. Асосийси, миллий санъатимиз вакиллари юксак қадриятларимизни, мавжуд анъаналаримизни, бугун бор бўйи билан намоён бўлаётган замонавий орзу-интилишларимизни жаҳон миқёсига олиб чиқиш йўлида фидойилик билан меҳнат қилмоқдалар. Ана шу меҳнатнинг самараси ўлароқ бугун дунёнинг турли бурчаларида яшаётган халқлар ўзбекнинг жарангдор овозини эшитишга муяссар бўлмоқдалар. Санъатимизнинг энг сара вакиллари жаҳон саҳналарида ўз маҳоратларини намойиш этиб, нуфузли анжуманларнинг юксак даражадаги совринларини олиб қайтмоқдалар. Айниқса, миллий қўшиқчилигимиз, театр санъатимиз, мусиқа санъатимиз вакилларининг ютуқлари кўнгилларни қувончга тўлдиради.

Юртимизда ўтаётган катта-катта тантаналарда элимизнинг бой мадайний меросини жаҳон узра кўз-кўз қилишда истеъдодли режиссёрларимиз, актёрларимизнинг меҳнатлари беқиёсдир. Шунинг учун ҳам «Офарин» танловига қўйилган номзодлар орасида ижодий изланишлари билан республикамиз ташқарисида ҳам тилга тушиб бораётган Наби Абдураҳмонов, Валижон Умаров, Сергей Каприелов, Марат Азимов каби режиссёрларимизнинг борлиги улар меҳнатига берилаётган ҳаққоний баҳодир.

Саҳна санъатимиз маҳоратли ижодкорларга бой. Улардан ҳар бирининг фаолияти алоҳида эътирофга молик. Шу маънода номзодлар орасида Турғун Азизов, Азиза Бегматова, Дилбар Икромова, Полина Окунева, Равшан Солиҳов, Мадина Мухторова, Машраб Кимсанов каби актёрларни кўриб, ижод машаққатлари зое кетмаслигига яна бир бор амин бўлдик.

Шунингдек, мусиқа санъатимизнинг ёрқин вакиллари бўлган Мустафо Бафоев, Фарҳод Алимов, тасвирий санъатда ўзига хос мактаб яратган Темур Саъдуллаев, Эркабой Машарипов каби ижодкорлар ҳам «Офарин» номзодлари орасидан ўрин олганлар. Ўйлаймизки, юқорида номлари келтирилган ҳар бир ижодкор юртимизнинг юксак мукофотларига, эл-юрт эътирофига лойиқ кишилардир.

Г. ФАЙЗИЕВА.

2000 йил, 14 март, соат 19.00 да «Халқлар дўстлиги» саройида «Офарин» йилнинг энг яхши ижодкори республика танлови ғолибларини тақдирлашга бағишланган адабий-бадиий мусиқали кеча ўтказилади.

Ижодкорлар байрамига марҳабо, азиз юртдошлар!

ТАШКИЛИЙ ҚЎМИТА.

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ
* * *
НОШИР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ «ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА КОНЦЕРНИ

Ўзбекистон АДАБИЁТИ ва САНЪАТИ
OZBEKISTON ADABIYOTI VA SANATI
2000 йил

Манзилимиз: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона — 133-52-91

Танқид ва адабиётшунослик, санъат бўлимлари: 136-56-48
Назм ва наср бўлими: 136-56-50
Ижтимоий ҳаёт бўлими: 136-55-78

Бош муҳаррир Аҳмаджон МЕЛИБОЕВ

Редакцияга келган қўлёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.

Навбатчи муҳаррир — Рустам МУСУРМОНОВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси.
Манзили: Тошкент шаҳри, «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй

Босишга топшириш вақти—21.00. Босишга топширилди 20.00.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 24. Буюртма Г — 189. Ҳажми — 3 босма табоқ. Газета IBM компютерида терилди ва саҳифаланди. Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 1 2 3 4 5 6

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ
СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН

Тиражи—6288.